

Okolo svetá.¹⁾

Potopisne črtice, Spisal A. Dolenc.

I. Iz Pulja do Mavricija.

Bilo je prvi petek meseca kimovca 1890. leta, ko smo se odpeljali iz Pulja na Njega Veličanstva vojni ladji »Sajidi.« Vsi mornarji in morski podčastniki, osiveli v službi, zmajevali so z glavo in nam prerokovali, da se ne vrnemo na domače obrežje, ker smo nastopili pot okolo zemlje v petek. V Pulji smo za »contra-carré« ali za meso — takó se namreč imenuje prostor za kadete na ladji — nakupili vsega, kar nam je nasvetoval naš »capo gamela«. Zadnji dan smo bili še na kopnini, potem smo se odpeljali v čolnu na ladjo, katera bi nas za leto dnij odslovila od naše zemlje. Močno je pihal severovzhodnik, takó da smo zapustili osrednje pristanišče zgolj z jadri, ne da bi rabili stroj. Ob treh popóldne nas je poklical poveljnik vsakega na svoje mesto. Po izvrstnem manevru smo ostavili domovino; s topnjače »Novare« so zagrmeli topovi, mornarji pa so nam zaklicali »Hurá!« Naše moštvo, kateremu smo se pridružili tudi mi, zaklicalo je takisto trikrat »Hurá!« — Iz početka je bil veter močan, takó da so nekateri že tedaj bógu Neptunu za dveletno vožnjo darovali neizogibno svojo žrtev.

»Sajida« se je srčno upirala hudemu pišu in plavala hitro. Četrty dan že smo se peljali mimo jonskih otokov. Dne 10. kimovca zvečer ugledamo otok Arovathi. Obrnili smo ladjo na zapadno stran otokovo in se usidrali prav blizu obrežja. Rešilni čoln smo izpustili v mórje, in poveljnik s tremi častniki in dvema kadetoma se je odpeljal na kopno zemljo. Na otoku je grški samostan, pri katerem se ustavi vsaka ladja, katera sploh količkaj utegne, da podarí vrečo jestvin ali boljšega žganja samostancem. Zató dobí sod mrzle vode iz vodnjaka. Ko sta se ponoči vrnila naša prijatelja, rekla sta, da samostan ni takó ubožen, kakor bi kdo mislil, ampak da ima polne kletí dobrega vina in marsikak izvrsten prigrizek. Od tega otoka smo skoro prišli v Sredozemsko mórje do otoka Kreta divars. Veter se je izpreminjal, toda v obče ni bil neugoden, takó da smo za teden dnij upali

¹⁾ Nekateri okrajšani odlomki teh črtic so bili že priobčeni v »Sl. Narodu«; tukaj podajamo celotni potopis. Dasi je pisatelj (sin g. svetniškega tajnika dr. H. Dolenca v Ljubljani) še mlad, vendar se kaže iz njega črtic natančno opazovanje, in zató utegnejo zanimati tudi naše čitatelje.

priti v Port-Said. Omeniti je treba tukaj nekoliko našega dnevnega dela in gibanja na krovu!

Od polnoči do štirih zjutraj traja takó zvana »pasja straža«. Jedna divizija je v službi, dočim druga počiva v visečih posteljah. Ako je veter močan in mórje nemirno, truditi se je takó, da človeku kàr kostí pokajo. Ako piha veter enakomerno in je mrzel, tedaj ima strážnik dvoje opravil: čuvati in zmrzovati. Kadar pa je mórje mirno, tedaj je soparno, da je človek od potú moker, kakor bi zlezl iz vode. Takšna je »pasja straža«.

Ob štirih zjutraj se menjajo straže in prične se jutranja straža, katero zovejo »dijano«. Ta je že prijetnejša. Jadra, katera so bila ponoči zaradi opreznosti zavita, razvijajo se sedaj; pričinja se delo na krovu in čiščenje vse ladje. Oblekel sem velike škornje in hodil po krovu, kateri je bil kmalu 5 *cm* pod vodo. Kadar se ladja čisti, treba je dobro paziti in vestno izvrševati svoj posel. Nobenega madeža ali praška ni smeti videti, da se izogneš ukoru ali trpkim besedam. Na ladje sprednjem delu, kjer je kuhinja, ondukaj je najteže čistiti krov. Ves čas lahko vpiješ in prosiš, toda to pomaga le malo. Kuharji so posebni siromaki, ker često onečistijo prostore brez svoje krivde. Evo kuharja, ko gré ne kàj varno čez krov! V rokah drži skledo z jajci; kàr se pridreví morski val; ladja se zaziblje, in kuhar leží na tleh. Višji kuhar se zaradi tega takó prestraši, da izpustí posodo, napolnjeno s paradižno omako, na tlà in hití kuharju na pomoč. Vender tudi on ni varen na krovu in skoro leží takisto na tleh. Oba se potem z združenimi močmi vzdigneta in hitita v kuhinjo, kjer sta bolje vajena. To potem nima drugih nasledkov, nego da dobiš pri kosilu v paradižni omaki jajčje lupine, v močnati jedi pa omako. Ali zaradi tega ni da bi tožil; tudi kuharja, zlasti višjega, ne mine dobra volja. Nekoč se spozabi njegov služabnik, da ima že polna usta; vedno pa še pokuša jedí. Ko ga višji kuhar pozove, naj se opraviči, sevéda mu ne more odgovoriti. Zató si pomaga s prsti in takó naznanja, da je hotel samó pokusiti. Toda višji kuhar mu založí takšno zaušnico, da mu od strahú pade jed iz ust, potem pa dostavi italijanski: »Prihodnjič govôri z usti in delaj z rokami, ne pa narobe!«

Jaz sem bil v oddelku, kateri je imel nalogo stražiti. To je jako naporno, ker traja straža osem ur na dan. Podnevi se še prebije, toda ponoči ne véš kàj početi. Spati ne smeš, opravila tudi ni dosti, in takó hodimo po krovu, da si preganjamo spanec. Skrivàj tudi pokadimo kakovo cigareto, da ostanemo treznejši; potem pa stopimo smelo izza skrivišča na krov. Pozno ponoči pride služabnik s čajem ali

črno kavo. Obično je namreč, da pošlje službujoči častnik svojemu kadetu na stražo kàj krepilnega. Jako vesel je kadet, kadar zvon osmič udari; tedaj se menjajo straže. Zaspano pride njega naslednik na krov. Vsak bi ga pomiloval; ali zavest, da gremo počivat v viseče postelje, preseza čustvo pomilovanja, in hladno se mu umaknemo. Zjutraj nas zopet vzbudé, da opravimo jutranji pôsel. Ko se oblečemo in umijemo, izpijemo čaj ali kavo. Podnevi so razne vaje in šola, kjer se dogaja marsikaj prijetnega, ker so mornarji večinoma novinci. Preiskujé obleko, vprašal je službujoči častnik svojega vojaka:

»Koliko parov nogovic imaš?« — »Tri pare, gospòd.« — »Kje jih imaš?« — »Jeden par, gospod, imam na nogah, jeden par sem izgubil, jeden par so mi pa včeraj ukradli.«

Ker smo se morali zvečer slačiti v contra-carréji, misli si lahko vsakdo, kakó je bilo v njem, ko so ležale obleke 34 kadetov na vse strani obrnjene in razmetane. Toda to še ni vse. Ako si pogledal natančneje, videl si med obleko skrite tudi — kadete. To so óni nesrečniki, kateri so bili na ponôčni straži, toda po izpremembi niso prišli v svoje postelje, ampak sém, da bi lahko spali nekaj ur čez določeni čas. Zjutraj se zdajci vse oživí v contra-carréji. Vsakdo išče svoje obleke; vsakdo bi bil rad prvi oblečen. Navzlic velikemu ropotu spé óni kadetje trdno dalje, kakor bi bili mrtvi. Ponôči nam rabi torej contra-carré kakor spalnica in riznica. Kadar so vsi kadetje opravljeni, izpremené služabniki contra-carré v jedilnico. Dve dolgi mizi se pogrmeta, in skoro smo zbrani pri zajuterku. Potem gremo na krov, da opazujemo, kakó daleč smo prišli ponôči. Ob desetih se mesa zopet polagoma polni. Takrat pridejo samó óni, kateri ne morejo pričakati pòldne, da ne bi prej pojedli kàj malega. Od 10.—11^{1/2}. ure rabi carré za vizitacijo moštva in druge službene opravke, pri katerih smo prisotni vsi. Po kosilu gremo počivat; potem igramo tarok, toda ne toliko za denar, kakor da si preganjamo dolgi čas. Ob petih se pričnó večerne vaje, katere trajajo do 6. ure; potem večerjamo. Po večerji se zopet zberemo na krovu, da se nasrkamo zraka in nekoliko pokadimo. Te večerne ure so sploh najprijetnejše. Tudi mornarji so po večerji prosti; lahko jih opažáš, kakó se ločijo po národnosti in dostojanstvu. Tukaj so najstarejši podčastniki, kateri pušijo iz kratkih lončenih pipic in govoré o dogodkih minulega dné. Nedaleč od njih so mlajši podčastniki. Ti niso več takó resni kakor prejšnji, pri katerih samó debeli profos časih provzročí nekoliko smeha. Mlajši podčastniki tudi pogostoma kàj zapojó, zlasti ako jim poidejo dovtipi in smešnice. Nekoliko dalje vidiš nižje moštvo, razdeljeno po

národnosti. Mornarji ležé na tleh, in vsak oddelek prepeva svoje pesmi. Ob osmih zvečer je vse končano. Pevci utihnejo, mi prestanemo kaditi. Vse je mirno. Moštvo se postavi v vrsto, in debeli profos prečita ukaz za naslednji dan; mornarji mu odgovarjajo s številkami. — Ko je tudi to končano, gredó prosti mornarji spat.

Dné 18. kimovca smo dospeli v Port-Said. Ker je obala zeló nizka, zató smo pozno ugledali mesto, katero nima ni jedne visoke zgradbe razven svetilnikov, katere zapaziš že iz dalje. Dasi ne vidiš kopne zemlje, vender spoznaš po temnejši barvi mórja, da je blizu. Umazano-zeleno barvo dobiva mórje od Nila, kateri prinaša mnogo zemlje in nesnage vánje. Pred vhodom smo najeli pilota, kateri nas je privédel po plitvem morji v pristanišče. Takoj pri vходу se pričinja sueški prekop. V pristanu je bilo več bojnih ladij, jedna turška, jedna angleška in jedna francoska. Ko smo prišli v pristan, pozdravili smo se z običnimi stréli. Na vožnji v pristanišče smo videli tolpo črncev, kateri so v vrečah nosili prémog na ladje; drugi pa so nas pozdravili z velikim vpitjem, ko smo se peljali mimo njih. Toliko da smo se usidrili, že je bilo okolo ladje vse polno čolnov, v katerih so črneci kričali kakor za stavo. Umeli sevéda nismo niti besedice.

Popóldne smo se civilno oblekli in šli na zemljo. Takisto smo pozneje zmiraj v tropiški obleki hodili na kopnino. Ta obleka je popolnoma bela, z belimi platnenimi čevlji, višnjevimi ali rdečimi pasom, srajco od flanela, dolgim civilnim ovratnikom in angleškim klobukom. Razven tega smo imeli v rokah palice, v žepu pa samokres, kateri nam je često rabil prav dobro. — Ko pridemo na stopnice, držeče z ladje na zemljo, zbere se zdajci kakih trideset Arabcev, kateri kričé v slabi nemščini: »Landsmann, komm her!« ali pa »Gib halbe Frank!« Dobro moraš paziti, da te divja drhal ne vrže v mórje. Navadno smo najeli najoddaljenejšega Arabca; zaradi tega pa so se drugi časi h kár stepli. V čolnu sedéč bi mislil, da je sedaj konec vsi nadlogi in da se mirno pripelješ do obrežja. Toda naredil si račun brez — Arabca. Toliko da je odrinil s čolnom, že prosi napojnine in to čudovito vztrajno. To bi se še prebilo, samó da bi bil nekoliko ponižnejši. Kar je menj od pol franka, niti ne vzprejme. Ako se pa daš preprostiti in mu daš »bakšiš«, ni še zadovoljen, imeti hoče še več. Nekoč smo se peljali na krov. Ker je bilo že precèj pozno in sem imel óno noč »pasjo stražo«, mudilo se mi je zeló. Da ne bi zamudil, rekel sem Arabcu, naj veslá hitreje. Odgovorí mi, da ne more; ako mu pa dam bakšiš, podvizal se bode. Ker sem bil že nejevoljen zaradi straže, razjezile so me te besede takó, da sem potegnil nenabit samokres iz žepa

in pomeril vánj, rekši: »Sedaj veslaj, sicer te ustrelim!« To je izdalo. Skoro smo bili na krovu.

Toliko da stopiš iz čolna, že te zopet obsuje tolpa črncev, kateri se ponujajo za tolmače. Od brega do mesta je slab pot, debelo potresen s peskom, nanešenim iz puščave, takó da se udaraš kàr do členkov. V mestu so pota boljša. Mesto šteje okolo 20.000 stanovnikov, izmed katerih je nad polovico domačinov. V njem niso velika poslopja, vendar ima mnogo zanimljivega za Evropce. Mesto je razdeljeno v evropski in arabski del. Pri prvem je glavna cesta via commercio; široka je in ima vse večje prodajalnice, kavárne in hotele. Ostale ulice so večinoma zeló ozke. Na konci evropskega dela je véliki trg, sredi njega park s paviljonom in vodomedom. Podnevi in ponôči je po ulicah jako živo. Celó menjalci denarjev opravljajo svoj pôsel pod milim nebom. V prodajalnicah je mnogo lepih stvari kitajskega, japonskega in turškega izvora. Človek ne vé, kaj bi kupil; najrajši bi vzel vse.

V arabski del ni varno hoditi ponôči; podnevi pa, predno si še dobro stopil v mesto, pride ti naproti tolpa Arabcev z osli. Prosijo te in ponujajo svoje živali, da bi katero zasedel in kam pojahal. Široka cesta te véde tudi skozi arabski del, samó da se v nji do členkov udaraš v pesek. Druge ulice so zopet zeló ozke. Tù je kavárna poleg kavarne, katere so vse polne starih Arabcev in zamorcev; nekateri pušijo iz pipe, drugi igrajo razne igre; ondu zopet moli Arabec. Proti vzhodu obrnjen stojí pokonci; kàr se vrže na preprogo, poljubi petkrat do šestkrat tlà in zopet vstane. — Tù stojí mošéja; vsakdo, kdor stopi vánjo, sezuje si čevlje in dobí suknene. Potem pridemo do popularnega gledališča. V krogu stojé Arabci in zadovoljno gledajo plesoče továriše. Zdajci se vsi zasmеjejo; morda je povedal plesalec dovtip. Tukaj si tudi lahko ogledaš odhajajočo ali došlo karavano. Velblodu toliko naložé na grbo, da misliš, kàr vstati ne bode mogel, ker ga natovorijo klečečega. Toda ko pride čas, dvigne se počasi in koraka varno dalje.

Zvečer, ko je solnce zatonilo, jahali smo navadno kam na oslih. V Port-Saidu jahajo namreč skoro zgolj osle, kateri so jako vztrajni in brzih nog. Ne da bi jih topli, dirjajo neprestano, in gonjáči, kateri tekó čudovito vztrajno za njimi, dohajajo jih iz teška. Taka jéža pa ni preprijetna, ker te nadležni Arabec vedno prósi bakšiša. Ako mu kàj daš, miren je za četrt ure; potem pa iz nova prosi. Pri daljših ježah je navadni konec ta, da je bakšiš večji od zaslužka.

Večerjali smo navadno v hotelu, potem smo šli v ponočno kavarno, kjer je igrala godba. V Port-Saidu, kakor tudi v drugih južnih mestih, igrajo češke kapele, večinoma sestavljene iz mladih deklet, katera se pa nadzirajo jako strogo; ni se jim móči približati in se zabavati ž njimi. Prebivalci so Evropci, Arabci in zamórci. Prvi imajo v rokah hotele in trgovino, drugi pa prenašajo prémog na ladje. Zamórci so lení in večinoma postopajo; zaradi tega so razmerno dobro rejeni, dočim so Arabci suhi, toda lepó rasli in jako mišični. Arabci imajo do malega evropski oblik, samó da so svetlorjavi. Zamórci imajo óne znane debele ustnice in krasne bele zobé, ker jih vedno drgnejo z nekim lesom. Obleka domačinov nima ničesar posebnega, zlasti moška ne. Ženske, mohamedanke, oblečene so popolnoma v črno haljo, samó oči se jim vidijo. Občevalni jezik Evropecev je francoski, laški in angleški, nekoliko tudi nemški; domačini govoré arabski. Toda tudi laški, angleški, celó nemški se lahko pogovarjaš ž njimi.

Po dveh dneh smo šli dné 20. kimovca iz Port-Saida in nastopili pot skozi sueški prekop, katera je trajala skoro dva dni. Prekop je 186 km dolg; širok 50—60 m, na najširšem mestu tudi do 100 m. Na obe strani se s krova vse prav dobro razločuje na prosto okó. Na desni in levi strani ni drugega nego peščena raván, kjer ni videti ničesar zelenega. Jezero ali laguna izpremení tù in tam jednoličnost. Velike jate povodnih ptic poletavajo iz jezera; neprestano se dvigajo peščeni smrki. Za vožnjo so po nekod napravljene postaje, kjer se ladja izogne ladji. Na teh postajah je prekop nekoliko širši. Razven tega so postaje na ónih mestih, kjer stanujejo nadzorniki in zemljemerci. Tukaj ladja tudi zvé, smé li dalje ali ne. Ako mora počakati, umakne se drugi ladji prav do brega, kamor jo potegnejo z debelimi vrvmí. Na nekaterih krajih so veliki stroji, s katerimi čistijo prekop; ondu so tudi plavajoča stanovanja za delavce. Ob prekopu so nekatere velike vasi, med katerimi je Kantara največja. Hiše so jako preproste; tudi je videti dôkaj šatorov. Ponoči se smejo voziti skozi prekop samó elektriško razsvetljene ladje. Nam se je zdelo bolje, počivati v velikem grenkem sueškem jezeru »Timsah«. Prekop drží namreč tudi skozi dve 'grenki jezeri. Poleg jezera je prijazno in čisto mesto Izmajlah.

Nastopnega dné 21. kimovca smo nadaljevali pot. Na spodnjem delu prekopa je dežela čimdalje hribovitejša in obrežje takó visoko, da zapira ves razgled. Tisto popóldne še smo prišli v Suez. Mesto je ravno na konci prekopa. Suez je bil do leta 1859., ko so začeli graditi prekop, znamenito mesto, kjer se je stekala vsa vzhodna

trgovina; blagó so nalagali velblodom in ga prevažali do Nila, od tod pa do Sredozemskega mórja. Sedaj gré vsa trgovina po prekopu, in mesto je važno samó še za trgovino z Egiptom. Ker je pol ure od prekopa, morali so na obrežji zgraditi velika skladišča, takó da se je ondu skoro razvilo drugo mesto. Od mórja v Suez držita násip in železnica; tudi na oslih lahko jahaš v mesto. Takó smo storili nekateri, dočim so se drugi peljali po železnici. Ti so v Suezu izstopili kàr na cesti, ker mesto na tej stráni nima kolodvora, nego ima ga na drugi stráni, odkoder drži železnica v Kairo.

Hiše v Suezu so večinoma majhne, ulice ozke in ne kàj čiste. Belcev je malo; večinoma stanujejo tù Arabci. Podnevi je vse pustó in prazno, tem živahneje pa je zvečer. Najeli smo si osle in jahali v óni del mesta, kjer so takó zvaní »café chantants«. Na vzvišenem odru so nekje v taki kavárni sedeli prekrižanih nog trije možjé in jedna déklica. Prvi je igral mandolino, drugi citre, tretji tamburino, in vsi so spremljali déklico, katera je pela arabski. Pesem ni bila kàr nič prijetna; nje vsebina je bila neki minljivost svetá. Pozno zvečer smo zopet zasedli osle in dirjali po ozkih ulicah. Za nami so se podili kričeči gonjáči; vsak je hotel biti prvi. Čudim se še sedaj, da se ni pripetila nobena nezgoda. Prišedše iz mesta, obsula nas je tolpa Arabcev, kateri so zahtevali najemnine. Dolgo smo se prepirali, predno smo se pogodili. Vender so nekateri Arabci še vedno zahtevali plačila. Marsikdo izmed nas je moral plačati dvakrat, trikrat, toda še ni dobil osla, ampak po dva sta morala sedeti na jedni živali. Veseli smo bili, ko smo prišli v pristanišče.

Dné 22. kimovca zjutraj smo odjadrili iz Sueza v Rdeče mórje. Obrežje je zeló hribovito, dasi posamezni griči niso kàj visoki. Videli smo góro Sinajsko. Vse gorovje je golo ter ima jako ostre vrhove in ostre zareze. Vožnja po Rdečem morji je precèj nevarna zaradi mnogih čerij, katere so ali pod vodo ali nad njo. Najeli smo arabskega pilota, kateremu pa ni bila posebna prilika, da bi pokazal svoje zmožnosti. Videli smo tri parobrode, kateri so obtičali na pečinah. Na nekaterih pečinah so svetilniki. Veter je bil ugoden; toda kadar se je podel, zakurili smo stroj in takó prišli razmerno hitro (v devetih dneh) v A den.

Vročina je bila v Rdečem morji kàr neznosna. Akotudi smo bili opravljeni prav lahko, vender smo bili vsi' premočeni od potú. V spodnjih prostorih ni bilo móči spati, kaj li, kadar smo morali kuriti stroj. Večinoma smo spali na krovu pod milim nebom. Najslabše je

bilo v jedilnici, kjer nas je bilo na ozkem prostoru zbranih 34 mož. Na krovu so mornarji kàr cepali od vročinske bolezni. Pili pa so pijačo od vode in črne kave, dočim smo si mi mešali različne stvari, da ni bilo treba piti mlačne vode. To so bili hudi časi, dokler nismo dné 1. vinotoka dospeli v pristanišče Steaner Point.

(Dalje prihodnjič.)

Književna poročila.

II.

Levstikovi zbrani spisi. Uredil Frančišek Levčec. I. in II. zvezek. Poezije. Ljubljana. 1g. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1891.

Ko bi se šlo za to, s primernim zaglavjem opremiti zbirko poezij, ki leže pred menoj v krasnih dveh zvezkih, to gotovo ne bi bilo môči najti prikladnejšega nadpisa, nego je óni „motto“, katerega si je zložil Gregorčič sam za svojo zbirko:

Poet, le malokomu znan,
Leží po svetu razmetan;
Da kip njegov bi vam podal,
Raztresene sem ude zbral —
Ne vseh! . . . a kdor pregleda té
Spozna mu glávo in srcé!

Res je, da maloznan Levstik ni bil, in glavo in sree smo mu že dobro poznali tudi prej; tem bolj pa se ujema vse drugo. Ne samó, da je priobčeval Levstik svoje pesmi v različnih zbirkah in časopisih (gl. „Zvon“ 1891., str. 15.) in to ne vselej pod svojim imenom, ampak mnogo poezij — dobre tretjine Levčeve zbirke — niti objavil ni. Res je, da je bil Levstik najmarkantnejša prikazen najnovejše literaturne dôbe od Prešérna do zadnjih let, kateri je on sam dal pravec in udaril pečat krepke svoje individualnosti; res da smo ga vsi dobro poznali zlasti kot kritika, purista in národnega „tlačana“, „Pilatuša“, ki je mnogo več nego na javnem odru delal skrivnostno za kulisami kot „režisér“, vendar lahko trdimo, da o njem pesniku, toli obsežnem, kakeršnega se nam kaže sedaj v zbranih poezijah, menda nihče izmed nas ni imel ni malo pravega pojma, razven njegovih mnogoletnih prijateljev in učencev. Zbrana dela Levstikova — zlasti trdim to o poezijah — imajo tedaj še ves drug pomen negoli n. pr. Stritarjeva ali Jur-

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Doleneč.

I. Iz Pulja do Mavricija.

(Dalje.)

Aden, dandanes angleška svojina, leži na južni strani Arabije. Ker nima dobrega pristanišča, zato je zajedno njega pristanišče Steamer-Point. Aden je na majhnem polotoku, v žrelu nekdanjega ognjenika. Vsa pokrajina okolo mesta, takisto otoki v okolici in v južnem delu Rdečega mórja so vulkanskega izvira. Mesto je bilo znamenito že za Rimljanov, v 13. stoletji pa je štelo po poročilih Marco Pola do 80.000 prebivalcev. V poznejših letih je zopet prepalo, in ko so prišli leta 1837. vánje Angleži, bilo je malone neobljudeno. Skoro pa se je zopet razvijalo, ker so se trgovci in drugi ljudje selili vánje.

V arhitektonskem oziru po mestu ne vidiš kaj posebnega. Hiše so večinoma majhne, zidane v jedno nadstropje. Véliki trg, kateri rabi zajedno trgovini z velblodi, delí mesto v dva skoro jednaka dela. Javnih poslopij je le malo. Posebnost v Adenu so vodnjáki. V mestu namreč ni pitne vode, in ker poleg tega malokdaj dežuje v teh krajih, zgradili so že v rimskih časih velikanske vodnjáke, v katerih se je nabirala deževnica. Ko so prišli Angleži semkaj, bili so skoro vsi vodnjáki uničeni. Tri so popravili, in ti zadoščajo vsem potrebam. Zeló veliki so in ležé drug vrhu drugega kakor terase. Voda se odteka z goré v prvi vodnják, iz tega pa v spodnja dva. Vodnjáki so pol ure od mesta; do njih držé drevoredi, jedina izprehajališča. Razven teh drevoredov je malone vsa okolica brez drevja. Mesto ima tudi 7 do 8 milj dolg vodovod od Šeik-Othmana; njega ceví so po nekod odprte, da si potovalec lahko ugasi žejo. Voda pa ni ukusna, ker je preslana.

V Aden nismo zahajali mnogo, ker tam ne dobiš skoro ničesar. Ostajali smo večinoma v Steamer-Pointu, ki je na desni strani od vhoda v pristanišče. Na bregu je dolga vrsta pravilno zidanih, s stebri okrašenih hiš. Nad njimi vidiš vojašnico za posadko, druga javna poslopja, n. pr. stare agencije in zaloge za parobrodna društva; tudi vsi konzulati in uradi so tukaj. Steamer-Point leži na polotoku, kateri se razteza daleč v mórje in se končuje z ognjeniškim gorovjem. Stanovniki so zmés vseh národov. Angleži so večinoma vojaki, katerih je v Adenu precěj; Francozje, Lahi in nekoliko tudi Angleži so trgovci

in posestniki hôtelov. Poleg domačih Arabcev je mnogo Somalcev, ki so prišli z nasprotnega afriškega polotoka in so najlepše plemo vseh zamorskih plemen. Polti so temnočrne in si obično mažejo lasé z ugašenim apnom; od tod prihaja njih svetla barva, katera kaj čudno pristoja črnim njih obrazom. Večinoma imajo kratke, zavite lasé, vendar nosijo nekateri tudi dolge lasé, takisto zavite. Odrasli Somalci opravljajo hlapčevske pôsle, nedorasli pa postopajo in se ponujajo za razna opravila. Tujce neprestano nadlegujejo za bakšiš. Ti dečki imajo čolne, izdolbene iz debla, in jih prav ročno vodijo z jednim samim vêsлом. Od daleč že jako kričé proti prihajajoči ladji, naj se jim vrže kaj denarja v mórje, zakaj potapljaajo se res izborno. Čudili smo se, da morski volkovi, katerih je tukaj obilo, niso požrli nobenega dečka; morda je venderle res, da te ribe ne marajo črncev. Obleka Somalcev je jako preprosta; možjé imajo samó rute okolo ledja, ženske pa so popolnoma odete v krpe in halje ter nosijo mnogo lišpa. Moški imajo okolo vratú usnjén pas, posejan z dragocenimi kameni; takisto nosijo na rokah usnjéne, jako tesno prevezane napestnice. Arabske žide je prav lahko spoznati po dolgih »pajkes«, dočim je ostala glava ostrizena jako kratko. Arabci in Somalci jih močno sovražijo, takó da jih morajo braniti angleški redarji. Čudno kazen so domačini prisodili židom: nikoli ne smejo zajahati konja, zánje je osel. Židi se bavijo z obrtom in rokodelstvom, menj krošnjárijó. Njih stanovanja so ubožna in nesnažna.

Tistega večera, ko smo sém prišli, napotili smo se na kopnino. Na obrežji nas je čakalo mnogo somalskih fijakerjev. Vozovi so jednouprežni, široki in imajo po štiri sedeže. Pot drží skozi Steamer-Point, potem tik obrežja čez prelaz, kjer je redarska postaja. Na drugi stráni ónega prelaza je cesta ravna do omenjenega gorovja. Pokrajina je pusta, peščena in brez drevja. Velike ptice ujede letajo brez vsake nevarnosti po nji. Cesta je vedno jako živahna. Tù vidiš štirikolesne in dvokolesne vozove, naprežene s konji, volmí ali velblodi, osličé, kateri nosijo vodo v prašičjih mehovih; mimo tega lahko opazuješ karavane in različne šetalce. — Pri Mehalahu se cepi pot: jeden drží v Šeik-Othman, drugi v Aden. Od Mehalaha gré precèj vkreber, takó da mora hlapec stopiti z vozá in pomagati konju. Na vrhu so velika vrata; blizu njih so topovi in posadka. Zvečer ob 10. uri se vrata zapró. Od tod drží cesta nizdolu v Aden med visokimi skalami.

Ko smo drugo jutro zopet prišli iz Steamer-Pointa v Aden, sklenili smo nazaj jahati na velblodih. Na trgu smo si najeli vsak po jednega. Nekoliko čudno se nam je zdelo, ko smo bili zdajci takó

visoko. Začetkoma smo jezdili korakoma, pozneje pa so gonjači hitreje podili svoje živali. Kakor se ziblje velblod, takó smo se zibali tudi mi, od zadi naprej. Skoro smo bili vsi premočeni od potú, ker je bilo silno vroče. Vsi utrujeni smo prišli v Steamer-Point in po kratkem počitku šli v mesto, v čegar bazarjih je videti mnogo stvaríj indijskega, japonskega in kitajskega izvora.

Ladja naša je ostala v Adenu štiri dni. Predzadnji dan smo se napotili nekateri še v zelenico Šeik-Othman. Spotoma smo prišli do lepega vrta, kjer smo se zlasti čudili premnogim ptičjim gnezdóm, katerih je 50—100 na jednom drevesi. Gnezda visé z vejic kakor pri nas hruške. — Pol ure smo gazili v pustinjskem pesku do zelenice. Šeik-Othman ima samó dve kameniti hiši, ostale so od ilovice. Zelene palme, katere kipé izmed hiš, Evropca nekoliko bôdejo v očí, ker okó ni vajeno drugemu nego pesku. V okolici je mnogo málinov na veter. Stopili smo v arabsko hišo, kjer so nas vzprejeli jako gostoljubno. Ker so ravno obedovali, povabili so nas, naj prisedemo. Sedli smo s prekrižanimi nogami na tlà, Arabci pa so sedeli na nizkih podnožnicah. Ponujali so nam rib, kruha in kokosovega mleka. Da bi jih ne razžalili, jedli smo tudi mi kàr z rokami.

Dné 5. vinotoka je odplula »Sajida« proti Diego Garcia. Pri odhodu smo morali kuriti parni stroj, ker je pihal nasproten veter, in takisto smo se okolo 100 milj daleč vozili s parom. Spotoma smo lovili ribe, katerih je kàr mrgolelo okolo ladje. Ker je bil ščip in mórje mirno, bila je ponočna vožnja krasna, zató smo ostajali do pozne nočí na krovu. Dné 12. vinotoka smo ujeli morskega volka. Moštvo je bilo razkropljeno po vsi ladji in pripravljeno za vizitacijo. Kàr se nam naznani, da je morski volk blizu. Kakor bi trenil, zberó se vsi mornarji na krovu. Res je plaval morski volk, blizu 3 m dolg, za ladjo v vodni brazdi. Urno se vsi pripravijo za lov. Celó dispenzêr prihití iz temnih svojih jedilnih shramb in prinese nekaj kosov slanine za vádo. Vélíki trnek z mesom vržemo v vódo, mornarji pa držé debelo vrv, čakajoč povelja, da bi jo nategnili. Sedaj vržemo mornarsko sukno v morje. Volk jo hlastno popade, toda vidèč, da v nji ni ničesar zánj, bruhne jo zopet togoten iz sebe. Ugledavši slanino, splava k nji, povoha jo in se igrá, potem pa zopet odplava. To se ponavlja večkrat. Mislili smo že, da bode naš trud zaman, zlasti ker smo minuli dan ubili vola in vrgli odpadke v mórje, s katerimi si je morski volk izvestno napolnil želodec. Poskusili smo ga ujeti v zanjko; ali tudi to nam je spodletelo, dasi je bil že v nji. Kàr se zapodí zopet na slanino, léže nekoliko na stran in jo pogoltne, ž njo pa tudi

trnek. Na povelje: »Nategnite vrv!« potegnejo ga mornarji na krov, kjer ga krovni načelnik z udarci omami. Sneli smo mu kožo in mu razrezali teló; kožo, zobovje in hrbtnec smo spravili, vse drugo smo vrgli v mórje. Samó kos mesá smo dali kuharju, da nam ga je pripravil; teknilo nam je dôkaj dobro. —

Drug zanimljiv dogodek je bila slavnost, katero smo priredili dné 24. in 25. vinotoka, ko smo pripluli blizu ravnika. Ob $1\frac{1}{2}$ 8 uri zvečer — pri vas v Ljubljani je bilo okolo 4. ure popóldne — zbralo se je vse moštvo na krovu. Ko se je začul na desnih stopnicah klic: »Ahve il nave«! védel je vsakdo, kaj pomeni. Pilot je prišel napovedat bogá Neptuna. Z rdečo svetilnico v roki je došel skozi vrata, katera držé iz baterije, po stopnicah, takó da je bilo videti, kakor bi prihajal iz mórja. Ogrnjen je bil v nepremóčno haljo, na glavi pa je imel velik deževni klobuk. Dičila ga je dolga, bela brada; na stráni mu je visel daljnogled in zemljevid. Za njim sta stopala dva domačina, skoro popolnoma gola, črno namazana s premogovim prahom in okrašena z običnim lišpom. Ko je na prvi klic částnik odgovoril s klicem »Sajida«, prišel je pilot na poveljnikov most, kjer je stal naš poveljnik. Tù se je pričel navadni razgovor: »Katera ladja je to?« — »Avstrijska korveta Sajida.« — »Od kod prihaja?« — »Iz Pulja.« — »Kam je namenjena?« — »V Diego Garcia.«

Potem je naznanil pilot svojega gospoda za drugi dan. Napósled je vprašal po kurzu. »Od vzhoda na jug,« odgovorí mu kadet. Ko pilot poveljnika posvari, da kurz ni pravi, temveč da mora kreniti nekoliko v stran, sicer trči ob koralne skale, gré s krova in izgine s pomočnikoma v bateriji.

Popóldne drugega dné je bilo vse pripravljeno za »krst na ravniku«. Kadetje smo stali s sekstanti na krovu, da bi natanko določili poldnevno točko. V contra-carréji pa nas je čakal šampanjec, ohlajen na ledu. Poldnevna točka je bila tri milje daleč od ravnika. Vozili smo štiri milje na uro, torej smo morali biti ob 12 in $\frac{3}{4}$ ure na ravniku. Skoro po $1\frac{1}{2}$ 1 uri pa se vlije dež, in vsi smo bili prirodnim pótem krščeni do dobra. Vender se je polegel veter in dež; toda prehod čez ravnik smo zamudili za nekaj minut. Potem se je pričel na krovu slavnostni izprevod. Částniki in kadetje smo bili zbrani na mostu. Mimogredé omenjam, da pet částnikov, našega poveljnika in tri četrtine mornarjev še nikoli ni bilo pod ravnikom, torej tudi ne pri takšni slavnosti. Priredili so jo óni, kateri so bili že prišli čez ravnik.

Dočim so piskale flavte in vpili črnci, pripeljal se je z velikim spremstvom kraljevski voz, na katerem je bil Neptun s svojo soprogo

in sinom, ki je bil péstunji v naročaji. Prišla sta tudi dvorni brijač in dvorni šaljivec. Neptun, v kraljevi opravi s trizobom in zavito dolgo brado, sedel je poleg soproge, katero je predstavljal mlad pomorščák. Najmanjši mož na krovu je bil za princa. Péstunja je bil močni kurilec. Neptun je bil óni podčástnik, kateri je na predvečer predstavljal pilota. Omeniti moram še dvornega zvezdogleda in njega jako učeno adjustiranih pomočnikov. Vso skupino smo fotografirali, toda ne kaj dobro. Po obični predstavi pri částnikih in poveljniku, kateri je ta dan priredil veliko pojedino, šel je Neptun v šator. Sedaj se je pričela prosta veselica.

Zvezdar je postavil velikanski daljnogled, v katerem se je prav dobro videl ravnik — preprežena nit. Kdor si je ogledal ravnik, dobil je dobro mero vode na glavo. Dvorni brijač je pričel svoj pôsel z veliko leseno britvijo. Kdor pa je sedel, bil je že v vodi, katera je bila v mehu, prevlečenem s preprogo. Črncem je ponujal steklenico, napolnjeno z dobrim vinom. Ubožec, kdor se je dal premotiti, zakaj steklenica je bila polna morske vodé. Ako se je kdo kam zagledal, bile so takoj pri rokah parne brizgalnice, da so ga vzdramile. Napósled je bila velika tombola, za katero je vsak částnik in kadet nekaj podaril. —

Na vožnji v Diego Garcia nas je dohitel vihar, ki pa ni prozročil nobene škode; samó okolo 50 milj nas je zanesel s pota. — Dné 2. listopada smo dospeli v Diego Garcia. To je zeló ozek koralni otok, ki meri po nekod samó 500, tudi le 100—50 korakov. Dviga se komaj $1\frac{1}{2}$ m nad mórje. Zaliv je kaj plitev, razven tega ima polno koralnih skal, takó da je vhod jako težaven. Ravno ko smo se bližali ozkemu vходу, vtil se je velik dež, kateri nam pa vender ni pokvaril lepega razgleda na otok. Pred nami se je razprostiral nizek raven, zaokrožen otok, porasten z najlepšim tropiškim drevjem, izmed katerega se je tù in tam dvigala hišica. Ko je prestal dež in je solnce razsvetlilo ves otok, mislili smo, da stojimo pred čarobnim pravljíčnim vrtom. Otok šteje kakih 400 stanovnikov; med temi je samó 11 belcev: 5 moških, 2 ženski in 4 otroci. Otok ne pripada nobeni državi. Na njem so tri plantaže, katere so svojina treh zasebnikov, Francozov iz Mavricija. Prerasten je s kokosovimi palmami in bananami, takisto vidiš indijske smokve; po ostali zemlji pa rase trava in druge rastline. Živalij ni mnogo; razven podgan in ptičev sploh ne vidiš drugih. Navadni pridelki so kokosovi orehi in kokosovo olje.

Na otoku so tri naselbine: East roúet, Marianna in Mini-Mini. Usidrili smo se pred prvo, okolo 200 m od kokosovega gozda. Tukaj sta-

nuje upravnik tega otoka. Naselbina ima bivališče za upavnika, za nadzornika z ženo in otroki, shrambe za olje in gospodarsko poslopje. Potem je še bólnica za delavce in velik gozd, v katerem je do 300 kónj in oslov, katere potrebujejo pri málinih za olje. Razven tega so še kočé za delavce, kateri so prišli z otokov Mavricija in Madagaskarja. Koče napravljajo od palmovega lesá. Sploh je palma tem prebivalcem jako koristna. Vse, česar potrebujejo, dobivajo od nje: les za stavbe in orodje, jed (kokosove orehe), pijačo (mleko) in olje.

Družbinsko razmerje na otoku je žalostno. Poliandrija in poligamija sta združeni. Prva bi bila vzpričo malega števila žensk še umevna, druga pa je dôkaj čudna. Kakor drugjé so tudi tù zamorkinje odurne zunanosti, kreolinje pa jako lepe. Duhovnika ni na otoku. Nadzornik opravlja vse cerkvene pôsle. Ker pa prihajajo nadzorniki različne vere, zató se tudi opravila menjavajo po različnih verskih obredih. Mož in žena sta jednakopravna, kar se tiče pravice. Oba opravljata jednake pôsle. Upravnik je zajedno sodnik in sploh vzdržuje red na otoku. Nadzira ga sodni uradnik, ki prihaja vsako leto iz Mavricija. Denar nima na otoku nobene veljave. Za tobak smo dobili vse; zlasti ker je otočanom pošel, zakaj že dobro dolgo ni bilo nobene ladje blizu. Za izlete je otok posebno ugoden, ker ni treba nobenih priprav. Ako si lačen, vzameš kokosov oreh in ješ, dokler se ti ljubi; ako si žejen, piješ kokosovo mleko; ako ti je vroče, lahko se ohladiš pri morji. Spiš lahko povsod pod milim nebom, ker ni nevarnih zverfj. Samó komarjev in muh se je treba braniti.

Na otoku nam je bilo prav dobro. Gostoljubni upravnik nas je večkrat povabil k sebi, zató smo se odzvali na krovu njemu in vsem ondotnim belcem. Prišli pa smo na otok zató, ker nam je pohajal premog. Ali ker ga niti nismo dobili na otoku, pomagali smo si z lesom starih ladij in s kokosovimi lupinami, katerih smo naložili do 50 ton.

Dné 5. listopada smo se odpeljali proti Mavriciju, kamor smo prišli dné 14. listopada. Videli smo bližnje otoke Round Island, Serpent Island in Flat Island; Mavricij pa smo ugledali šele okolo 10. ure zjutraj, ker je bil popolnoma skrit v megli. Solnčni žarki so skoro razpršili meglo, in pred nami se je razprostiral lepi gorati otok. Ob 4. uri popóldne smo se usidrali v Port Luisu, glavnem mestu njegovem.

(Dalje prihodnjič.)

Izredno zadovoljen je zaslišal gospod Gregorij drugega dné od svojega gospodarja, da mu je komptoirist Pavel Vodè odpovedal, ker se misli poročiti in ustanoviti samostojno. Rèzka opazka mu je bila na ustnih, ali zamolčal jo je in samó dejal:

»Nobene škode, gospod Zorec!«

Potem se je iztegnil po svojih knjigah in jel pisati, kakor da se ni nič zgodilo v poslednjih dneh. Ko je potem prišel Vodè, niti pogledal ga ni, nikar še odzdravil, in mladi mož je bil toli oziren, da se ni z besedico ni doteknil včerajšnjega dogodka. Na pisni mizi svoji je našel Prešérnove poezije; pač se je nasmehnil skrivaj in po stráni pogledal na gospoda Gregorija, nató pa jih je zaklenil v miznico.

To je védel, da si bode naslajal dušo ž njimi, kadarkoli jih odprè; za čmernega možá ondu pri mizi sevèda niso. Kdo vé, kakó jih je bral! Ne ostane mu itak nič o njih, saj jih ne more umeti takov koščen človek! . . .

Prav je govoril mladenič sam v sebi, ali v néčem se je vender zmotil, v tem namreč, da ne ostane knjigovodji nič o dični knjižici! Pozabil bode izvestno vse pesmi, katere je bral takó navdušen v svoji sobi, ali kakor je soditi iz vsega njegovega značaja: neizrecna nejevolja mu bode vselej prešinila staro srce, kadar se bode domislil, da je nekoč živel na morskem otoku samotár, katerega je premotila mlada déklica, stopivši slučajno na njega otok, in srdit si bode dejal, da je takisto sam prebil vse to, kar pripoveduje legenda o svetem Senanu! —

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Doleneč.

I. Iz Pulja do Mavricija.

(Dalje.)

Mavricij pripada Maskarenom in je vulkanskega izvira. Površja ima toliko kakor Istra. Živalstvo in rastlinstvo sta jako jednolični. V začetku so bili tukaj samó mrčesi in ptiči. Izmed sesalcev so prišle prve na otok podgane; priplavale so baje z ladij, katere so se tukaj razbile. Ostale sesalce, kateri so bili ali pa so še na otoku, pripeljale so takisto ladje. Jeleni in mrjasci so še sedaj poglavitna divjačina na otoku. Posebne vrste ptic, takó zvanih

dodos, bilo je v prejšnjih časih mnogo. Bili so toliki kakor noji. Prileteli so bržkone z otoka Madagaskarja, kjer živé podobni ptiči še danes. Peruti so se jim po mnogih generacijah popolnoma izgubile, zakaj potrebovali jih niso, ker na otoku ni bilo nevarnih ujéd. Prvi ljudje, kateri so prišli na otok, našli so ptice popolnoma krotke, in ker so imele ukusno mesó, pobijali so jih, kar se je dalo, dokler jih niso popolnoma zatrli. Sedaj niti ne dobiš ogrodja teh ptic. Muzej v Port Louisu ima fotografijo takšnega ogrodja in nekaj jajec, katera so mnogo večja od nojevih.

Na otoku rastó različne palme, prav pogostoma kokosove palme in óne iz Cayenna; le-té so lepó ravne, imajo gladko deblo in gost vrh. Razven tega rodí otok banane, mangos, ananas in drugo tropiško sadje. Glavni pridelek je sladkorni trs. Nasajajo ga mnogo in ga dozorelega spravljajo v tvornice po vozovih, kateri tekó po žici. Otok prideluje tudi mnogo bombaža; indiga in vanilije pa je menj. Vse to večinoma izvažajo.

Otok ima okolo 360.000 prebivalcev; nad četrtno jih živí v Port Louisu. Prebivalci so jako mešani. Četrtna je Evropecev, dve tretjini sta Indi, ostali so Maskareni in potomci sužnjev. Govoré večinoma francoski in angleški. Otok obkrožajo korale, katere so na 15 mestih predrte, kjer se namreč izlivajo reke v mórje. Koralni tvori najbolj uspevajo na jugo-vzhodni stráni; zaradi tega prihajajo velike ladje le težko v Grand Port, ki je največje mesto za Port Louisom. Otok je v srednjem in zapadnem delu precèj gorat. Najvišji vrhovi merijo do 3000 čevljev. Gorovje se odlikuje zlasti po ostrih vrhéh in zarezah. Na vzhodu je otok precèj raven. V rečji strugi teče voda samó pozimi in o dežévji; poleti se posuší, ali pa je v nji le malo vode.

Bodi sedaj nekoliko omenjeno iz zgodovine tega otoka. Leta 1505. je Don Pedro de Mascarengo nenadoma ugledal suho zemljo, do tedaj neznani otok Mavricij, katerega je osvojil v imeni portugalskega kralja. Portugalci so molčali o odkritji tega otoka in so namesto posadke tjà poslali — kuretnine, prašičev in jelenov. Leta 1598. so otok drugič odkrili Nizozemci za kralja Morica Nasavskega. Od eskadre, katera je bila namenjena v Batavijo, zanesla je velika nevihta tri ladje semkaj. Ker jim je že živež pošel, prišli so sestradani na otok, kjer so našli óne ptice dodos. Nizozemcem je prijala pečenka; napolnili so si ž njo vse shrambe in so sploh takó neusmiljeno ravnali s ptiči, da jih je bilo za pet let le še malo. Nizozemci so našli na otoku óne živali, katere so importirali Portugalci. Veseli tolikanj bogatega živalstva, hoteli so pomnožiti tudi rastlinstvo in so nasadili razne

cvetice in rastline. Po Morici Nasavskem se imenuje otok Mavricij. Leta 1613. so ugrabili otok morskí razbojniki, kateri so prišli iz Indijskega mórja. Ker je otok zaradi koralnih tvorov težko pristopen, rabil jim je za izvrstno zavetišče pred zasledovalci. Nizozemci so ustanovili tukaj naselbino kaznjencev. Pod upraviteljstvom Van de Mestra, poveljnika ónih treh nizozemskih ladij, zgradili so na otoku trdnjave, na jugozapadu in severovzhodu pa so se lepó razvijale naselbine. Ker je Van de Mestru nedostajalo delavcev, naprosil je upravitelja otoka Madagaskarja, Prouija, naj mu pošlje delavcev. Proui je nabral ljudij in jih prodal Mestru za sužnje. Ko so prodani izseljenci spoznali sleparstvo, združili so se s kaznjenci in morskimi razbojniki ter pobegnili v góre. Od tod so neprestano napadali naseljence. Napósled so vzeli celó trdnjavo, razdejali jo in pobili posadko. Naseljencem na otoku ni bilo delj prebiti, zató so se preselili na rt Dobre nádeje. Toliko da so zvedeli o tem Francozje, kateri so se že utrdili na bližnjem otoku Bourbonu, poslali so 1715. leta ladje v Mavricij, da bi zasedli otok. Prekrstili so ga v Isle de France. Otok so zemljemerci preiskali in se izrazili ugodno o njega vrednosti. Francozje so takoj poslali nánj posadko, katero je vodil kapitan Mahe de Labourdounais. Le-tá je bil potem za upravitelja, in prva skrb mu je bila, da je izgnal razbojníke. Potem je zgradil nove utrdbe, sezidal v Port Louisu mnogo cest, bólnic, prekopov in arzenal. Skoro se je očito pokazal plod njega delovanja; zakaj otok se je takó povzdignil, da je Labourdounais vsako leto mnogo ladij težko naloženih pošiljal domóv. Toda mnogi njegovi sovražniki so ga očrnili pri kralji, in Labourdounais je bil pozvan na odgovor na Francosko. Sevéda se je skoro izpričala njega nedolžnost, ali ta dogodek mu je takó ogrenil življenje, da se je hotel odpovedati vsem častém. Na prošnjo kralja samega je ostal v službi in poveljeval eskadri, namenjeni v Indijo. Junaški se je bojeval v Indiji, in ko se je vrnil na Mavricij, vzprejeli so ga prebivalci z velikimi častmi. Ali presenečen ni bil malo, ko je dobil drugega možá na svojem mestu. Dočim se je v boril Indiji, sovražniki namreč na dvoru niso mirovali, in David je prišel na njega mesto. Davidu je bilo zajedno ukazano, naj prime Labourdounaisa. Toda bil je pravičen mož in ga ni zaprl, temveč mu je izročil francoske ladje, da bi jih prepeljal v domovino. Labourdounais pa ni vzprejel te ponudbe, nego se je na trgovski ladji odpe-ljal z otoka. Prišedšega na Francosko, prijeli so ga nemudoma in odvédli v bastilo, kjer je sedél tri leta. Takrat šele se je iz nova pokazala njega nedolžnost. S častjó so ga izpustili; toda življenje v zaporu mu je uničilo zdravje, in skoro potem je umrl v velikem uboštvu.

Ž njim je izginila vsa blaginja z otoka. Že za dvanajst let so morali živež privvažati na otok. Ko je bil na Francoskem prevrat, razširil se je tudi po Mavriciji. Takrat je upravljal otok Malartique, sploh poslednji francoski upravitelj na Mavriciji. Angleži so imeli takrat že v svoji oblasti otok Rodriguez blizu Mavricija. Že za Labourdounaisa so poskušali pridobiti Mavricij, toda vselej jim je izpodletelo, zakaj otok je bil dobro utrjen in ima ugodno léžo. Po smrti Labourdounaisovi so zopet poskusili svojo srečo. Prišli so z 72 ladjami pred Port Louis, osvojili to mesto in ž njim ves otok, katerega so zopet prekrstili v ime Mavricij. Angleži so oprezno izpreminjali ondotne razmere, da bi si pridobili ljubezen prebivalcev. Robstvo so odpravili. Da bi posestniki plantáž ne imeli posebne škode, ukazali so, da ostanejo sužnji njih, dokler ne pridejo drugi delavci. — Iz večine so le-ti Indi, katerim pravijo »kuli«. Otok je še sedaj v angleških rokah. —

Ostali smo na Mavriciji dvanajst dnij. Žal, da smo prišli v najneugodnejšem letnem času, zakaj vsa gospóda in sploh vse, kar je le moglo, šlo je ta čas iz mesta na kmete. Port Louis šteje okolo 100.000 prebivalcev. Znamenit je muzej, veliki bazar, kjer prodajajo tudi sadje, in veliko dirkališče, kjer stoji spomenik zadnjega francoskega upravitelja Malartiqua. Postavile so ga device iz Mavricija. Drug spomenik je na obrežji na vélikem trgu in kaže Labourdounaisa prirodno velikega. Izmed javnih zgradeb je poleg muzeja omeniti palače guvernerjeve in banke. Jako zanimljiva je tudi mošeja in kitajski tempelj. Vstopivši v mošejo, moraš se sezuti in bós ali v opankah stopiti v svetišče. Vstopivšemu v kitajski tempelj, udari ti jako neprijeten duh naproti; sploh v svetišči ni presnažno. V njem je nekaj jako lepih in umetno izdelanih posod, oltar je bogato okrašen z rezljanim, zlato prevlečenim lesom. Na sredi stoji prestol, na katerem sedi debel mož odurne zunanosti, da se mu nehoté nasmehneš. Sicer pa kitajsko svetišče nima ničesar zanimljivega.

Pri tej priliki omenim, da so Kitajci v obče jako umazani, takó da se ti kar studi, kaj vzeti od njih. Bavijo se z malo trgovino. — Port Louis ima lépo okolico; sósebno lepo je letovišče Curepipe. Železniške postaje do tjà so prav blizu skupaj, takó da postojí naglo vozeči vlak malone vsakih 5 minut. Vozovi so manjši nego pri nas, zidani pa so v dve nadstropji in so jako zračni. Poldrugo uro je treba do letovišča. Ondu vidiš vilo poleg vile, okolo vsake je lepó obdelan vrt. Vile so jako nizke, da jih ne poškođujejo viharji, kateri razsajajo pogostoma. Tudi nekaj hotelov je tù. Pol ure od kolodvora je velik, lep vrt, kamor smé vsakdo.

Priroda je obdarila otok z izrednimi lepotami. Krasen je slap reke Tamarinde, visok 40—50 m. Lep slap ima takisto reka Grand Riviere. Omeniti je treba še velikega botaniškega vrta v Pamplemonssesu, ki je prava posebnost, bodisi po velikosti, bodisi po bogastvu. Za lepimi palminimi drevoredi se vrsté krasni vrtni nasadi, za temi majhni ribniki, ob katerih rastó lepe vodne cvetice. Na travnikih so kolibe za piknik. Na vrtu je tudi grob Pavla in Virginije, znanih iz romana, kateri se je vršil na otoku. Dalje vidiš velik kamen, na katerem so zapisani vsi óni možjé, kateri so kakó olepšali vrt. V ograji sta dve veliki želvi, na katerih smo vsi jahali, takó sta veliki in močni. Bili sta nad 1 m dolgi in $\frac{1}{2}$ m visoki. Do Pamplemonssesa je treba iz Port Louisa pol ure z vozom.

V obče je bilo življenje v Port Louisu jako prijetno. Meščani so nam poslali mnogo vabil, mi pa smo se jim odzvali na krovu, kolikor smo se mogli. Lepih deklet je dosti, toda ne plešejo kaj prida.

Dné 26. listopada zjutraj smo odpluli iz Port Louisa in nastopili dolg pot. Iz početka smo imeli ugodne vetrove, toda čimbolj smo šli proti jugu, tem slabše je bilo vreme. Dné 2. grudna smo bili pod 32° južne širine in 60° vzhodne dolžine. Skoro ni bilo dné brez dežja, dné 10. grudna pa je nastopil hud veter, in mórje je bilo takó razburkano, da nismo mogli nikjer več sedeti v miru.

Tudi prihodnjega dné je bil veter še močan; najvišji valovi so bili 8 - 9 m visoki. Potem se je vihar nekoliko polegel, toda pritisnil je velik mraz. Dné 12. grudna smo se peljali mimo otoka Sv. Paula. Otok je vulkanskega izvira, neobljuden in majhen. Nekaj dnij že smo videli 10—12 m dolge glaváče (Potwal), kateri so prihajali često blizu ladje, takó da smo jih videli prav natanko. Brizgali so vodo od sebe kakor vodomet. Ves pot so nas spremljali albatrosi, katerih smo mnogo ujeli, in sicer na trnek.

V tem so se približali božični prazniki. Tesno nam je bilo pri srci, ko smo se spominjali lepih božičnih večerov v domovini. Videti ni bilo ne snegá, ne okrašenih božičnih dreves, ne ónih priprav, ktere so v tem času domá obične; pod nami širo mórje, nad nami pa oblaki, iz katerih je zdržema deževalo! Dné 24. grudna smo napravili božično drevesce. Pri mizarji smo dobili desko, in drevesce je bilo skoro narejeno. Od deske smo izrezali debelce in drobne kosce, katere smo privezali na deblo. Potem smo vse pobarvali z oljnato barvo, in drevó je bilo narejeno. Da smo dobili svečice, postrgali smo navadne sveče, da so bile končno tanke in pripravne za božično drevó. Okrasili smo drevó s popirnatimi lančki, barvenim popirjem, z zavitimi man-

deljni, dateljni, češpljami in — pečkami, zakaj mesó so snedli óni, kateri so okrasili drevesce. Drevesce je bilo sicer čudno, ali vzbujalo nam je vsaj živ spomin na Božič v daljni domovini!

Ko je dné 29. grudna solnce vzhajalo, ugledali smo nov svet in prijadrali še istega dné opóldne v Ring Georg Sund, odkoder nas je potem pilot pripeljal v notranje pristanišče mesteca Albany (Princess Royal Harbour), katero šteje 2000—3000 stanovnikov. Z glavnim mestom zapadne Avstralije Perthan je zvezano z železnico. Mesto je še zeló mlado, zató so hiše še dobro ohranjene. Zidane so večinoma v jedno nadstropje. Na ulicah je vedno polno jahačev; celó pekovski dečki jahajo od hiše do hiše in prinašajo pecivo. Občevalni jezik je angleški, Nemce pa lahko sešteješ na prste. V Albany smo videli več avstralskih črncev, prastanovnikov tega svetá. Napredujoči omiki so se umeknili v notranje dežele. Posamezne družine prihajajo blizu mest, kjer kradejo ali prosjačijo, da si dobivajo najpotrebnejšega živeža. Delati nikakor ne marajo. V notranjih pokrajinah živé ob divjačini. Poltí so rjave in so večinoma slabega života; zaradi tega tudi hitro izumirajo. Njih orožje je jako preprosto: kopje in takó zvani »bumerang«. Poslednji je zakrivljen kakor parabola in ima to čudno svojstvo, da se vrne k strelcu, ako ničesar ne zadene. Kopje mečejo kàj dobro. Na svoje oči sem videl, ko je črnc na 30 stopinj ž njim zadel nastavljen novec; domačini pa so pripovedovali še mnogo drugega. —

II. Adelaide in Melbourne.

Dné 16. prosinca ob 7. uri zjutraj smo prišli v pristanišče mesta Adelaide. Iz mórja, katero je tukaj zeló plitvo, drží v luko precèj ozek prekop. Na desni in levi stráni se razprostira ravnina, močvirna in peščena, porasla z nizkim grmičevjem. Tik obréžja je mesto Port Adelaide, pristan adelaidski, ki šteje okolo 4000 prebivalcev. Port Adelaide je zajedno središče za izvažanje v južni Avstraliji. Razven zasebnih in trgovskih hiš je mnogo tvornic, večinoma parnih málinov in plavžev za srebró.

Kakor v vseh drugih mestih, takó prevladuje tudi v Adelaidu angleški živelj. Mesto šteje 40—50.000, s predmestji do 150.000 prebivalcev, med katerimi je 3000 Nemcev. Adelaide ima jako ugodno léžo, in vse kaže, da se še jako razširi. Tukaj so mimo drugega lepi muzeji, galerije slik, vseučilišče, gledališče, parlamentno poslopje in pošta, jako lepa stavba z visokim stolpom. V Adelaidu je tudi prav lep botaniški vrt, kateri sluje za najlepšega v Avstraliji, in bogat zverinjak. Ulice so široke in jako čiste. Glavni cesti sta Ring-William-

street in Rundle-street. V prvi so skoro vsa javna poslopja in mnogoštevilne banke. Poslednjih je sploh v Avstraliji mnogo, ker trgovec in sploh vsakdo, ki se bavi z denarjem, ne nosi novcev pri sebi, ampak le meníce. Druge, prave trgovske ulice so dolge nad jedno miljo, ravne in polne prodajalnic in lepih izložeb.

Življenje na ulicah je kàj živo. Razven brezštevilnih šetalcev vidiš jezdece, vozove, bodisi zasebne ali najete, in omnibuse. Vse mesto je prepreženo s tramvajnim tirom. Tudi ponôči je življenje precèj živahno. Največ ljudi pa je ob sobotah. To smo opažali tudi v vseh drugih mestih. Ta dan namreč prestanejo delati že ob 1. uri popóldne — ostale dni so 8 ur na delu — in zvečer praznujejo. Po cestah, zlasti v Rundle-street, tare se toliko ljudstva, da te potegne za seboj kakor mogočna reka. Proti 10. uri je najhuje, potem se ulice zopet praznijo, o polnoči je že precèj mirno. Prav narobe pa je v nedeljo. Ta dan namreč Angleži praznujejo strogo po obredu in postavi. Ulice so prazne; razven ónih, kateri s tremi ali še več molitveniki pod pázduho hité v cerkev, ne vidiš nikogar. Vse prodajalnice in vsa javna poslopja, kavarne in gostilne, vse je zaprto. Nekaj naših tovarišev je šlo na nedeljo v cerkev, češ, da bodo tù koketirali z lepimi dekleti. Zmotili so se! Lepih deklet je bilo sicer mnogo, ali toliko da so stopili v cerkev, že je prinesel vratár vsakemu po tri molitvenike in jim odkazal prostor v klópi. Tam so morali sedeti dolgi dve uri, kakor da so od lesá; zakaj ako so se le ozrli, že so bili vsi pogledi obrnjeni nánje.

Anglež je ob nedeljah navadno domá; samó v cerkev gré, da opravi svojo pobožnost. Ženske v Adelaidu kakor tudi drugjé v Avstraliji so v vsakem oziru dôkaj prostejše, nego pri nas. Vsako deklè, tudi iz najboljših stanóv, gré zvečer sámó na izprehod, in ne štejejo ji v zlò, ako jo spremlja mlad gospod.

Malone vsak večer smo se peljali v Lemayfor, t. j. na zadnjo železniško postajo tik obréžja, kjer je na ključi, sezajočem daleč v morje, jako živahno izprehajanje. Vlaki so polni meščanov, ki se prihajajo hladit od dnevne vročine. Podnevi smo bili navadno v kavarni »Rindermann«. Tù je postrezalo petnajst déklic. To ni v Avstraliji, kjer se nobena ženska ne sramuje dela, nič novega. Dekleta iz boljših družin služijo po kavarnah, prodajalnicah, bazarjih i. t. d.

V Adelaidu je lepo gledališče »Theater Royal«. Tù so igrali žaloigro, katera bi pri nas marsikoga genila do solz. Toda tukaj se predstavlja žaloigra popolnoma drugače, kar smo videli tudi pri drugih igrokazih. V odločilnem trenutku, ko človeka kàr mrazi po udih, pride na oder šaljivec, kateri razdere ves vtisek. To pa sósebno ugaja av-

stralskemu ljudstvu, katero kàr hrepení po šaloigrah, burkah in šalah. Igrajo se tudi take igre, katere bi se pri nas nikakor ne smele predstavljati. Čudno je to, kakó se véde Avstralec, kadar mu igra ugaja. Ne ploska namreč z rokami, temveč zvižga, vpije in teptá z nogami; vse to traja nekaj minut. Potem se zagrinjalo vzdigne, in junak se usmrtí iz nova, ali ženska omedlí še jedenkrat, ali pa se ponoví kàj drugega podobnega. Sevéda igra ne napravi nobenega vtiska na človeka, kateri pride prvič v táko gledališče. Ta zvižeg in ropot pa ni običen samó v gledališčih, temveč tudi pri koncertih, o čemer smo se prepričali v Hobartu. —

Avstralska mesta v obče so se povzdignila jako hitro. Dasi jih je bilo mnogo ustanovljenih šele v tem stoletji, vendar se lahko merijo z največjimi mesti po velikosti, trgovini in prometu. Sydney, najstarejše mesto avstralsko, stoji šele sto let; Melbourne šteje nad pol milijona prebivalcev, dasi stoji komaj petdeset ali šestdeset let. Kar se dostaje gmotnega razmerja, ne moreš se v Avstraliji dandenašnji kàr čez noč izpremeniti v milijonarja. To je bilo pač mogoče prej, ko rudarstvo še ni bilo takó urejeno, kakor je sedaj, ko imajo država in delniška društva vso zláto rudo v rokah. Nič nenavadnega ni bilo, da so ubožni ljudje, pastirji i. t. d., obogateli kàr nagloma. Poznal sem gospoda, kateri je sedaj večkratni milijonar, prej pa je pasel živino. Nekega dné je našel na pašniku zláto rudo; z drugimi vred je kupil óni pašnik in skoro je obogatel.

Delavci so plačani jako dobro. Najpreprostejši delavec ima 7 do 9 shillingov, t. j. 3—5 gld. na dan. Tukaj torej lahko izhaja vsakdo, samó delati mora. Avstralci so pridni; vsak si zasluži toliko, da mu ni treba prosjáciti, stradati ali postajati brez dela. Nikjer ne zapaziš ónih pouličnih lenuhov, katerih je sicer v vsakem mestu dovòlj. Življenje v Avstraliji je proti našemu jako drago. Avstralcu se ne zdí takó. Njemu je $\frac{1}{2}$ shillinga (30 kr.) toliko kakor nam 10 kr. Najmanjši znesek, kateri se sploh plačuje, to je $\frac{1}{2}$ shillinga. Večinoma plačujejo s celimi. Ako bi torej tukaj hotel živeti takó, kakor si vajen, moral bi zapraviti ravno trikrat toliko. Živeli smo sicer oskromno, vendar smo izdali vsak dan vsaj do 2 funta šterlingov, t. j. blizu 24 gld. Zató je bila splošna suša, ko smo šli iz Avstralije. Bodi tukaj navedeno nekaj primerov: butelja pive stane $1\frac{1}{2}$ shillinga ali 90 kr.; butelja vina 3—5 shill. ali 1'80—3 gld.; kosilo 2—3 shill. ali 1'20—1'80 gld.; vstopnica v gledališče 5 shill. ali 3 gld. (Dalje prihodnjič.)

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Dolenc.

(Dalje.)

Dné 22. prosinca popóldne smo šli iz Adelaida z najlepšimi vtiski in spomini. Začetskoma smo imeli nasprotno sapo in smo morali rabiti stroj, potem pa smo zopet razpeli jadra.

Dné 26. prosinca se je lepo vreme izpremenilo na slabo; deževalo je, toplina se je znižala. Ta dan smo zopet ugledali zemljo, ker smo bili blizu Portlanda, mesteca v naselbini Victoriji. Dva dni pozneje smo se peljali mimo rta Otway, najjužnejše točke v Avstraliji. Ponóči smo ugledali svetilnik v Port Phillipu. Noč je bila krasna, nebó z zvezdami posejano, imeli smo ščip. Ponóči smo kurili tri kotle, ob 4. uri zjutraj smo razpeli vsa jadra in rabili stroj. Najeli smo pilota, da nas je pripeljal skozi ozki vhod v pristanišče melbournsko. Od Port Phillipa drži prekop, kateri je razdeljen na dva dela za večje in manjše ladje, zaliv in pristanišče Port Melbourne. Obréžje je povsod jako nizko, takó da dolgo nismo ugledali mesta. Polagoma se je razvil pred nami lep razgled. Okolo 11. ure smo dospeli v lukó, kjer smo se usidrali blizu angleških ladij. Melbourne je veliko mesto; bližnji samostojni mesti Brighthon in Wilhelmstown sta popolnoma združeni ž njim. Leží pa na desnem bregu reke Jarroh-Jarroh, katera je do mesta plovna za največje ladje. Pravo pristanišče je zaliv Hobson. Tù leží Port Melbourne, katero veže z mestom železnica in kabelski tramvaj. Od tod do Melbournja je četrť ure. Vsako četrť ure od zjutraj do polnoči odhajajo vlaki v mesto. Ondu se pomičejo po ulicah dolge vrste težko naloženih vóz. Neviden motor žene kabeltramvajske vozove naglo po mestu. Fijakarskih in zasebnih vóz je polno na cesti; dôkaj vidiš tudi jezdecev in biciklistov. Pred tabo se dvigajo orjaške 8—9, celó 11 nadstropne hiše. Mesto ima lep botaniški vrt, zverinják, javno knjižnico z galerijo slik, zbirko orožja, veliko razstavno poslopje, akvarij in tudi lepe vrtove in parke. Ustanovilo se je okolo leta 1840. Glavni načrt je izdelal Bourke, guvernér newsudwalski. Bil je jako nadarjen in plemenit, žal, da lord z dušo in telom. Mislil je takó: Boljši stanovi naj imajo vélike ceste záse, ljudje nižjega stanú pa vzporedno s prvimi ožje svoje ulice. Kakor je mislil, takó je tudi storil. Od tod prihaja, da ima vsaka vélika cesta še jedne vzporedne ozke ulice.

Cesti in ulicam je isto ime, samó da imajo ulice še priimek »sittle«, t. j. ozke. Takó se imenujejo najimenitnejše ceste: Bourke street, Collius street, Elisabeth street, Tlinders street; vzporedne ulice pa: Bourke street sittle, Collius street sittle i. t. d. Vélíke ceste so lepe, široke in se pravokotno sečejo. Na obeh stranéh je širok tlak za pešce, v sredi pa navadno lesen. Tù se premikajo razni vozovi in kabelski tramvaj, kateri se vozi iz mesta po vseh vélikih cestah v predmestja. Sestavljen je od dveh vóz. V prvem je v sredi stroj, okolo katerega so prostori za ljudi; drugi je samó za občinstvo. V podzemeljskem rovu se premika za vsak tir posebe kabel brez konca, katerega na raznih postajah gonijo parni stroji. Da steče tramvajski voz, treba je samó s kleščami kabel dobro prijeti, potem se pomiče tiho in mirno dalje. Kadar naj se ustavi, izpustí se zopet kabel s kleščami. Ves ta posel oskrbuje samó jeden mož, ki ravná tri različne navore. Takšen voz preteče na uro osem angleških milj. To hitrost je móči zmanjšati, ako se s kleščami odjenja; jedno pa je, ali gré voz v breg ali nizdolu, zakaj vselej gré jeden voz navzgor, drugi nizdolu, in takó se zjednačujeta obe sili. Ker tekó vozovi brez ropota in šuma, treba je ljudi in druge vozove opozarjati z zvoncem, da se umaknejo. Pet do šest tramvajskih vóz teče po sto korakov narazen.

Opóldne je največ življenja na ulicah »Colluis street«, katere so sploh najživahnejše. Razven ónih, kateri hité po opravkih, vidiš v tem času polno gospóde, katera se izprehaja do jedne ure. Potem se ulice zopet nekoliko izpraznijo. Popóldne je do šeste ure na ulicah jako živahno, potem pa se ljudstvo za jedno uro kàr izgubí, da se tem mnogoštevilneje zbere v ulicah »Bourke street«, kjer je večerno izprehajanje. V teh ulicah so namreč vsa gledališča in drugi zabavni prostori. Ob 8. uri se prično gledališke predstave. Po tej uri poulično življenje zopet pojema, vendar pa je do polnoči jako živo. Ob tej uri se odpeljejo zadnji vlaki, in tudi tramvaj prestane voziti. V Melbournu je šest gledališč. Najimenitnejše je gledališče »Princess«, kjer so igrali opereto »Jolanthe«. V gledališči Bijou so predstavljali šaloigro »Dr. Bill«. Omenjam samó še pantomine. Razven tega je mnogo koncertnih dvoran. Ker nam je pantomina že jako ugajala v Adelaidu, ogledali smo si takoj prvi večer v Melbournu pantomino »Aladcii«, katero so igrali v gledališči »Royal«. Dejanje ni nič posebnega; vánje je vpletenih mnogo šal, smešnih prizorov in kupletov. Tudi je v igri velik balet, potem nastopijo akrobatje i. t. d. — V igri »Dr. Bill« (gledališče »Bijou«) se pokaže Polichinell, kateri je angleško-avstralskemu národu jako obljubljen, v vsi svoji lepoti. —

Dokler je bila »Sajida« usidrana v Melbournu, prirejali smo različne izlete; med tednom je prišlo tudi več ljudi na našo ladjo. Regata, katera je bila med nami in Angleži, uspela nam je slabo, ker so imeli Angleži boljše ladje in izurjenejše mornarje.

Dne 7. svečana predpóldne smo zakurili stroje in se popóldne odpeljali iz Melbournu.

III. Esperance, Hobart, Sydney.

Prišedši iz Port Philippa, razpeli smo jadra in se peljali proti mestu Hobartu na otoku Tasmaniji. Istega dne opóldne smo prišli preko 147° meridijana vzhodne širine od Greenwicha, zajedno pa tudi iz Indijskega morja v Véliki ali Tihi ocean. Popóldne ob 4. uri smo se peljali skozi prekop D'Entrecasteaux, kateri loči otoka Bruni in Tasmanijo. Ob 6. zvečer smo se usidrali v zalivu Esperance. Zaliv je obrasten z lepimi gozdi, na otoku pa so goreli veliki ognji, takó da je bila zemlja daleč na okolo razsvetljena. Vzrok ónih ognjev navêdem pozneje.

Zaliv je majhen, toda zeló romantiški. Ker ima precèj ozek vhod, primerja se lahko jezeru. Na notranjem otoku je pragozd. Na levi strani smo videli reko, izlivajočo se v mórje, pred nami pa je bila naselbina, broječa nekaj stotin ljudi. Naseljenci so jako prijazni in uljudni. Ob cesti proti Hobartu je več hiš, katerih prebivalci se bavijo večinoma s poljedelstvom in živinarstvom. V mnoge hiše so nas poklicali prav gostoljubno in nam postregli z ovčjim in kravjim mlekom. Pozabili smo skoro, da smo v Avstraliji; zdelo se nam je, da smo na domačih naših planinah. Povsod, kamor smo prihajali, pasla se je živina pod milim nebom, ljudstvo pa nam je ponujalo mleka in surovega masla, katerega smo tudi zaužili toliko, kakor še nikoli prej in ne pozneje.

Kakor že omenjeno, tik obréžja je velik pragozd. Parna žaga je napravila pot, po katerem izvažajo debla. Po tem poti smo prišli precèj daleč, brez njega pa skoro ne moreš v gozd, ker je med posameznim drevjem polno nizkega grmičevja, katero ti ne dá hoditi dalje. Raznovrstna praprot se vzpenja med drevjem 3—5 m visoko; gozdno drevje pripada vrsti evkalipt. Les tukaj nima nobene cene, in posestniki gozdov bi dali mnogo za to, da bi imeli mesto gozdov polja in travnike. Da se gozdov iznebè, zažgó jih, da goré noč in dan. V okolici smo videli mnogo gorečih in še tlečih dreves. Od tod je prihajala óna razsvetjava, kateri smo se čudili prvi večer našega postanka v tem zalivu.

Dne 12. prosinca smo priredili nekateri izlet po reki Esperance v notranje kraje. Ob 8: uri smo se odpravili z ladje, vzemši s seboj jedil in pijače za jeden dan. Pri ribiči smo najeli precēj velik čoln in se oprezno odpeljali proti reki. V začetku je ozka in ne kaj globoka, zato smo morali paziti, da nismo prišli na dnò, ali da se nismo zadeli ob debla, katerih je bilo polno v strugi. Na pripravnem prostoru smo se po daljši vožnji usidrali, dva tovariša pa sta šla na kopnino, da bi kje kupila krompirja in kruha. Skoro sta se vrnila bogato obložena, in nadaljevali smo svoj pot, izogibaje se vsakemu hlodu in vsaki skali, katerih je bilo takisto mnogo v strugi. Struga se je čimdalje bolj zoževala. Na desni strani so bile 10—20 *m* visoke skale, na levi pa še jedenkrat takó visoka drevesa. Bilo je krasno. Žal, da smo se morali ustaviti, ker je bila vsa struga kar zadelana s hlodi. Čoln smo skrili pod skale in šli na kopnino. Pri tej priliki bodi omenjeno, da je otok Tasmanija zaradi strupene črvadi in strupenih kač na slabem glásu. Zató je treba na vseh izprehodih največje opreznosti, in počivali smo rajši na ploščati skali, nego bi ležali kje v drevesni senci, zraven pa bili v vedni nevarnosti, da bi nas ne pičila strupena kača. Želodec nas je opominjal na jed, zato je skoro zaplapolal ogenj na skali, kjer smo spekli krompir. Ko smo se najedli, šli smo zopet v čoln in se odpeljali k hlodom. Jako debel tovariš je skakal s hloda na hlod kakor tudi mi, ali ker je presilovito butil ob hlod, premahnil je in padel v vodo. Moker kakor miš je zlezel iz vode v čoln, toda hitro se je posušil, ker je solnce hudo pripekalo. Prišli smo do neke hiše, kjer nas je gospodar prijazno pozdravil z običnim »Good bey« in nam postregel s kislím mlekom, surovim maslom in kruhom, za p obedek pa s pastetami. Mož — bilo mu je že nad 60 let — prišel je pred nekaj desetletji z Angleškega, kupil nekaj oral zemlje in začel celino krčiti. Da je bil tù nekđaj pragozd, spoznali smo po okolici, katera je bila podobna pragozdu, in po tem, ker je še tlelo mnogo velikih hlodov. Ko smo se napósled napotili proti čolnu, našli smo ga na suhi zemlji, zakaj prišla je oseka, in voda je zeló upadla. Z združenimi močmi, tudi stavec je pomagal, spravili smo čoln zopet v vódo, ali toliko da smo nekoliko poveslali, že smo obtičali. Še petkrat smo pozneje zadeli in vselej le iz težka spravili čoln zopet v tek. Ko smo pa obtičali še šestič, zagvoznil se je čoln takó, da je bil ves naš trud zaman. Končno smo šli v vódo — bila je jako mrzla — da bi dvignili čoln. Nič ni izdalo, in zopet smo šli v čoln ter sklenili čakati plime; dva pa sta prebredla vodo in šla po kopnini domóv, da bi na ladji opravičila našo odsotnost. Zaostali smo zakurili ogenj na čolnu in

spekli krompirja. Nató smo od jadra napravili šátor, položili na tlà nekaj plaht in legli spat. Mene je žreb prvega odločil za stražárja. Veselo sem zapazil, da voda narasta. Vzbudil sem tovariše, in res se nam je kmalu posrečilo čoln zopet spraviti v tek. V tem se je zmračilo, in samó jedna sveča je siromašno razsvetljevala bližnjo okolico. Čuditi se torej ni, da smo skoro zopet zadeli in obtičali. Toda veseli smo bili, da smo skoro nató zaslišali človeške glasove in za nekaj časa ugledali čoln, čegar brodniki so nas pozdravili z običnim »Good evening«. Bili so delavci z žage, kateri so nas videli, ko smo šli zjutraj po reki, nazaj pa ne. Prišli so nam na pomoč. Peljali smo se v njih čolnu do žage, potem pa zopet v svojem čolnu dalje, dokler nismo po raznih neprilikah ob 2. uri po polnoči dospeli na krov.

Dné 14. prosinca je bilo vse pripravljeno za odhod iz zaliva. Toda précej, ko se je začel stroj gibati, bil je podčastnik Peter Ferrini iz Gorice takó poškodovan, da je že za malo časa izdihnil dušo. Na krovu smo ga položili na mrtvaški oder, popóldne pa prepeljali v mrtvačnico. Drugi dan, v nedeljo popóldne, pokopali smo ga na on-dotnem pokopališči. Skoro vsi častniki in kadetje smo spremili nesrečnika na poslednjem poti. Bil je žalosten popóldan.

Dné 16. prosinca smo odšli iz zaliva Esperance in se peljali skozi preliv D'Entrecasteaux, med otokoma Bruni in Tasmanijo. Preliv je precěj ozek, takó da smo z daljnogledi lahko opazovali obe obréžji. Gora Adam Pic, katera stoji zadi od zaliva Esperance, izginila je polagoma, in ugledali smo Mont Wellington in Nelson, katera sta za mestom Hobartom. Okolo četrte ure popóldne smo dospeli v Hobart, kjer smo se usidrali blizu guvernêrjeve palače. (Dalje prihodnjič.)

Književna poročila.

III.

Dr. V. Oblak, »Das älteste datirte slovenische Sprachdenkmal«. 1891. 8°. 44 str. (Posebni natisek iz časopisa »Archiv für slavische Philologie« XIV. 192—235).

(Dalje.)

Maloruskega *g* (217^{7, 8}) pač ni staviti v nasprotje sè slovaškim, gorenjesrbskim in dolenjesrbskim *h*, ker se z obojim izraža isti glas; tudi beneški *h* ni nič drugega kakor *g* (γ).

to sladko vodo se dene beljak in s šibico tepe, de se peni voda kakor sneg. To pijačo se pije malo po malim. Dobri pripomoček v koleri je tudi Quasin to je izleček iz Kvašje.

255. Vreme vganiti.

Kakoršin je veter ob času ko sta noč in dan enako dolga, to je: Od 17 do 25 ga Marca (sušca) in od 17 do 25 ga septembra (kimovca), tako je vreme celega pol leta potem. Če vleče sever, bo $\frac{1}{2}$ leta potem merzlo vreme. Če je jug v imenovanih dnevih, bo pol leta gorko vreme. Če vleče horvaška burja, bo suho vreme. Če je pa imenovani večernik, bo celega pol leta deževno vreme.

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Dolenc.

(Dalje.)

Hobart je stolno mesto na Tasmaniji in sedež guvernêrju tega otoka. Mesto ima ob vznožji M. Wellingtona krasno léžo. Ker je podnebje zeló ugodno in zdravo, prihaja mnogo tujcev sém v letovišče, sósebno iz vročih avstralskih mest. Na levi stráni mesta se izliva v mórje reka Derwent. Hobart šteje kakih 30.000 prebivalcev, kateri govoré zgolj angleško. Mesto je snažno in prijazno, posebnih stavb pa nima. Večja poslopja so javna, n. pr. pošta, parlamentno poslopje, guvernêrjeva palača i. t. d. Ulice, imenovane po imenih slavnih móž, n. pr. Macquarie, Murray, Collius, Elisabeth, široke so dosti. Poulično življenje je precèj živahno, vender ne takó kakor v avstralskih mestih. Tramvaja mesto še nima, toda skoro ga dobí, ker je načrt že narejen. Hobartu se takoj vidi, da je trgovsko mesto; malone v vsaki hiši je prodajalnica z lepimi izložbami. Gledališče ima tudi, vender v njem ne igrajo redno.

Za našega bivanja je bil vsak večer ples. Tudi jeden koncert je bil. Jeden ples je dala angleška eskadra, ki je bila tedaj usidrana v Hobartu, tri so dale zasebne družine. Na našem krovu smo pa mi priredili ples, kateri se je izvrstno obnesel. Vsak gospod in vsaka dama dobí pred plesom plesni red s svinčnikom, da si dotičnik za beleži, s kom je angažiran na ta ali óni ples. Okolo plesne dvorane je polno posebnih sobic, kamor lahko odvêdeš damo in se ž njo med

počitkom zabavaš. Te sobice so takó majhne, da imata v njih samó dva človeka prostora. Za nastopni ples pa moraš damo zopet privésti v plesno dvorano, da jo najde nje plesalec, ki je angažiran za ta ples. Jako čudno je bilo videti to-le: V dvorano prideš po širokih stopnicah. Med počitkom so odvédli gospodje svoje plesalke na stopnice in tamkaj posedli, takó da so bile hitro vse stopnice zasedene. Sedaj si pa predstavlaj ta prizor: gospodičine v dekoletiranih oblekah, gospé z dolgimi vlečki, gospodje v fraku, pomórski částniki in kadetje, naši in angleški, pa v vojaških opravah! Nenavadno je tudi sestavljen plesni red. Izmed 16—20 toček sta bili samó dve polki in 3—4 lanciers, ostale pa valčki. Na plesnem rédu sta tudi dve posebni točki, kateri zvrší gospod ali dama, igrajoč dva valčka na klavirji. Po teh točkah mora vsak gospod svojo plesalko odvésti k supéju. Plešejo pa samó toliko, kolikor je na plesnem redu, ni jednega plesa več.

Navzočen sem bil tudi pri koncertu, prirejenem v dobrodelen namen pod pokroviteljstvom guvernéjev. Ko je došel guverné, zaigrali so angleško himno, potem pa so bržkone čakali našega poveljnika. Vidèč, da ga ne bode — odšel je bil v Laureceston, za Hobartom največje mesto na Tasmaniji — začel je nekov gospod z dolgim uvodom, potlej pa je zaigral avstrijsko himno. Peli so potem razne samospeve in proizvajali razne točke na orgljah, goslih in trobenti. Izbrane niso bile kaj srečno: gospá, ki je imela še precèj glasú, pela je — »Kusswalzer«. Vender je občinstvu koncert prijal; dokaz temu je bila skoro nedostojna pohvala. Ploskali niso, temveč zvižgali so in topotali z nogami.

Dné 21. prosinca je sklenil naš poveljnik odpluti. Istega dné se je odpeljala tudi angleška eskadra, razven dveh ladij. Na večer pred odhodom so nam priredili meščanje razne ovacije. Ko smo po večerji sedeli v bateriji pri črni kavi, presenetil nas je zdajci glas trobente. Skočili smo na krov in ugledali rdeče razsvetljen parnik, kateri nas je obkrožal. Na njega krovu je godba kaj slabo igrala koračnico. Razumeli smo njih namen in prižgali umétalen ogenj. Précej potem je prišel drug parnik nerazsvetljen; šele ko je bil prav blizu, prižgali so luči, godba pa je zaigrala avstrijsko himno. Ko so prestali, pozdravili smo jih s hurá-klici in dalje prižgali umétalni ogenj. Počasi sta nas obkrožala oba parnika. Godbi sta se hoteli kar prekositi, napósled so peli še gôstje. Prav takó je bilo pozneje pri angleški eskadri. Tudi gospé nas niso zamudile priti pozdravit. Précej velik jadernik je prišel tik naše ladje, in zapele so nam večernico v slovó. Poveljnik jih je povabil na krov, kjer smo jim postregli s šampanjcem,

potem pa smo plesali do polnoči. Ko so končno odhajale, spuščali smo rakete v zrak in klicali hurá.

Drugo jutro smo se pripravljali na odhod. V tem je defilirala pred nami angleška eskadra, odhajaje iz pristanišča. Na admiralni ladji je igrala godba avstrijsko himno. Zahvalili smo se z raznimi znamenji in želeli drug drugemu srečen pot. Tudi naša ladja se je jela premikati. Ko smo šli mimo admiralne ladje, pozdravili smo angleškega admirala s 13 streli in pustili angleško eskadro naprej.

Dné 25. prosinca zjutraj smo imeli še 50 milj do Sydneya. Ob 6. uri zvečer smo prišli pred vhod Port Jaksona. Bil je lep večer, solnce je ravno zahajalo in zlatilo navpične skale pri vhodu. Le-tá je precèj skrit, takó da ga je treba nekaj časa iskati. Čuditi se torej ni, da se Cook na svoji ekspediciji ni pripeljal v ta zaliv, temveč v južnejši Botany. Vhod v pristanišče sydneyško je bolj na levi strani, ondu je luka, katera sluje za najlepšo na svetu. Mesto Sydney šteje kakih 250.000 prebivalcev in ni takó lepó kakor Melbourne, dasi je staro malone še jedenkrat toliko. Ustanovljeno je bilo kot prva naselbina okolo leta 1800. Ker stoji na valovitem svetu, ulice niso ravne. Glavni del mesta je na južni obali velikega zaliva; na severu so samó predkraji. Obrézje je zeló razvito in ima več manjših zalivov. Tù se izliva reka Paramatta v mórje in zajedno razširja zaliv. Po reki plovejo majhni parobrodi do jednako imenovanega mesta. Sydney ima velika poslopja, lepe živahne ulice, krasne vrtove in mnoga izprehajališča. Izmed vélikih ulic imenujem samó tri, katere tekó vzporedno: George street, Pitt street in Elisabeth street. V poslednji teče skozi vse mesto parni tramvaj. Na ulicah je mnogo omnibusov v dve nadstropji, upreženih s 4 ali 5 konji. V George street, pravih trgovskih ulicah, vidiš vse večje trgovine; v Pitt street so večja gledališča, katerih ima Sydney tri. Te vzporedne ulice so pogostoma zvezane z arkadami, to so namreč prehodi s steklenimi strehami, kjer so razne prodajalnice. V jedni teh arkad je knjigarna; človeku se zdí, kakor da je v veliki knjižnici. V arkadah je lep tlak, ponóči so razsvetljene z elektriško lučjo in prepolne ljudij. Prebivalci sydneyški so večinoma Angleži; nekaj je tudi Nemcev in Avstrijcev, v spodnjem delu Georg street pa imajo Kitajci svoje prodajalnice.

IV. Nova Zelandija.

Po desetdnevnem bivanji v tej »zvezdi juga« — takó namreč imenujejo pesniki prekrasno luko sydneyško — odšli smo proti Novi Zelandiji. Mórje je bilo skrajno nemirno, prebili smo celó silen vihar, tem krasneje pa je bilo, ko smo se končno približali obréžju

novozelandskemu. Nobeden vetrič ni vznemirjal vzduha, ko smo vendar prejšnji dan imeli velik vihar. Minuli dan so nas obkrožali goram podobni morski valovi, danes pa nepremični gorski orjaki, pokriti z ledom in snegom, razsvetljeni od solnčnih žarkov. Ko smo se približali kopnini, zaslišali smo iz bližnjega gozda ptičje petje, katero čujemo pomorščáki takó malokdáj. Čudili smo se, rekel bi, odprtih ust krasni okolici. Ko smo se pripeljali v fjord, skrčilo se je naše obzorje zeló, zakaj obkoljale so nas skale, visoke nad 1000 *m*. Peljaje se dalje, prišli smo do slapa Stirlinga, od daleč pa smo ugledali drug, še lepši slap in skoro prišli na konec fjorda, kateri je opasan z visokimi gorami. Najimenitnejše so: Pembroke Pick z razprostranim ledenim in sneženim poljem, Philip Pick, Mitre Pick, Mont Kimberly. Tù je slap Bowen, izvestno najlepši prizor v vsem gorovji. Voda pada najprej na steno, ležečo nekaj metrov spodaj, in s te v velikem loku v globčino. Lepšega slapa si skoro ne moreš misliti. Dné 16. sušca smo prišli v Milford Sund, od koder smo šli nekateri kadetje z možem vodnikom na ledeno polje Morten Picka. V notranjem delu fjorda namreč stanujejo štirje moški in tri ženske v dveh lesenih hišah. V knjigah so te hiše zaznamenovane z imenom Milford city, t. j. mesto Milford. Moški so hribovski vodniki, odkrivajo pa tudi še neznane kraje. Sutherland, jeden izmed ónih štirih móž, odkril je nad 600 *m* visok slap in ga po sebi imenoval slap Sutherlandov. S tem možem torej smo šli na ledeno polje Morten Picka. Od hiš smo šli skozi lep gozd po stezi, katero si je gradil Sutherland dva meseca. Tudi sedaj je stopal s sekiro pred nami in nam gladil pot, kateri se zopet jako hitro zarase. Drevje v gozdu je zeló staro, nizko in porasteno z mahom; vmes pa je mnogo praproti, lijan in drugih rastlin zajedavk. Pogostoma so ležali čez pot hlodi, večkrat smo se do gležnja udri v blato, zakaj gozdi so tù zeló mokri, ker komaj kdáj solnčen žarek posije na tlà. Drevje je listnato in nekova posebnost nove Zelandije. Praproti, dike vseh gozdov, nisem našel nikjer toliko in takó raznovrstne kakor tukaj. Najlepša pa so brez dvojbe praprotna drevesa, visoka po 2, pa tudi 6—10 *m* in z listnatim vrhom. Deblo je ráskavo in ima velik stržén, katerega lahko zvrtaš. Cev je lepo risana — spominjam samó dvojnega orla na naši praproti — in je za marsikaj uporabna.

Hodečim ob reki Cleddy river, katera izvira na ledenem polji, bile so nam v pravo nadlogo nekove mušice, takó zvane sandflies. Jako so majhne in se zbirajo prav mnogoštevilno na peščenem svetu, kjer so zlasti na solnci káj nadležne. Naš vodnik nam je povedal dober pomoček

proti njim: kadar nam jih je že dosti priletelo na nos, šli smo skozi grmovje, in vse so zopét odletele. Čudno je bilo tudi, da so pikale samó nas, vodníka pa ne. Otekline so izginile šele za nekaj mesecev. Po 2¹/₂ ure hodá smo prišli na ledeno polje Mont Picka. Gora je visoka 6000' in ima širo sneženo in ledeno polje. Ko smo se naužili razgleda po tej nepregledni ravnini, vrnili smo se pred solnčnim zatonom v Milford city.

Pretežaven, toda jako lep je bil izprehod k slapu Bowen. Nekateri tovariši, oboroženi z lovskimi puškami, postrelili so nekaj ptic, ki pa niso bile užitne. Najrabnejši so bili še pingvini, katerih je prav dosti v fjordih. Proti večeru smo imeli krasen razgled po okolici. Mesec, že visoko na obzorji, razsvetljeval je snežene planjave; vladala je čarobna tišina. Drugi dan smo šli k jezeru Ada, katero je 4—5 milj od Milford Sunda. Najeli smo čoln in se peljali proti reki, dokler se je dalo. Izstopivši smo šli po stezi skozi lep gozd in dospeli za pol ure hodá k jezeru. Steze je pri jezeru konec; okolo jezera pa ni móči iti, ker je obréžje prestrmo in gostó porasteno. Z mesta ni lepega razgleda na jezero, ker ga zapirajo skale. Našli smo dva čolna in po dolgem naporu spravili večjega v vódo. Jezero je dolgo blizu štiri angleške milje in široko jedno miljo. Vožnja je bila lepa; paziti smo morali samó, da nismo zadeli ob hlode, štrleče iz vóde. Jezero ima lépo léžo; na dveh stranéh ga obkoljajo visoke, strme goré, nekoliko z ledom, nekoliko s snegom pokrite.

Dné 18. sušca smo ostavili lepi fjord, da bi odjadrili na jug okolo otoka v Dunedin, največje mesto na Novi Zelandiji. Nasprotna sapa pa nas je prisilila premeniti načrt, in peljali smo se proti Cookovemu prelivu, na otoka vzhodno stran. V soboto dné 21. sušca smo ugledali kopnino, rt Farwell, zapadni rt Južnega otoka pri vhodu v Cookov preliv. Le-tá je gorat in brez vsake vegetacije. V nedeljo popóldne smo se pripeljali v Port Nicholson in se ob 3. uri usidrali pred mestom Wellingtonom.

V Wellingtonu smo ostali do dné 24. sušca. To mesto šteje 30.000 prebivalcev; stare hiše so vse od lesá, da se ne razrušijo prehitro od hudih zemeljskih potresov. Prav zató tudi tukaj ni visokih hiš; zidane so večinoma v jedno ali v dve nadstropji. Ulice so vzporedne in pravokotne na obréžje. Najimenitnejši sta Cook street in Lambton Quai. V Wellingtonu je od leta 1864. sedež guvernêrja in parlament za Novo Zelandijo. Okolica je pusta, ker ni drevja.

Vožnja od Wellingtona v Auckland, kamor smo se odpravili dné 24. sušca, bila je jedna izmed najlepših in najprijetnejših. Imeli smo

krasno vreme, in hladna sapica je pospeševala našo vožnjo. Velikonočni prazniki so prešli kakor drugi, ne da bi vedeli zanje. Veliki petek nas je nekoliko spominjal Velike noči, zakaj ta dan nismo trobili nobenih znamenj, in tudi ura ni bila. Prav ta dan smo se peljali mimo otoka White, vzhodno od Nove Zelandije, v zalivu Tourange. Otok nima nikake vegetacije; pokrit je z ognjeniškim kamenjem in žveplom. Ker smo se peljali mimo njega ponôči, videli nismo drugega nego velik parni oblak, razsvetljen od goreče tvarine. Na Veliko soboto zvečer ob 10. uri smo se usidrali v prekopu Rangitoto, takó imenovanem po ugaslem ognjeniku, drugo jutro pa smo se pripeljali v pristanišče mesta Aucklanda, kjer smo se usidrali blizu angleške eskadre, katero smo videli že v Hobartu. (Dalje prihodnjič.)

Pavel Knobelj, slovenski pisatelj in skladatelj.¹⁾

Predavanje v slovanski čitalnici v Trstu dné 23. malega travna 1892. leta.

Spisal Gr. Jereb.

bčina Orehek²⁾ se razprostira na južnovzhodni strani silovitega Nanosa, od katerega je do nje poldrugo uro hodá. Stopivšemu na Goli vrh poleg vasi Orehek, odpre se ti vsa krasna in znamenita pivška ravan.

Na južnozpadni plati se ti kaže ponosni Nanos, dočim vidiš na nasprotni strani med drugim visokim gorovjem mogočni Snežnik. Dobro uro proti severo-vzhodu ugledaš Postojino in Sovič, in na njega desnici dviga svojo zaraslo glavo Javornik. Po ravnini pa namaka Pivka s svojimi pritoki poljá in travnike. Vas Orehek ima 71 hiš in 350 stanovalcev, pripada hrenoviški župi, toda ima svojega duhovnika.

Znano ni, kdaj je bila zidana cerkev, a gotovo je prastara, ker je zidana nekoliko v gotskem zlogu. Cerkev je bila nekdam last graščine barona Rossettija, čegar rod še sedaj živí v Trstu in na Laškem.

¹⁾ Gradivo je iz ostaline pokojnega L. Žvaba.

Pis.

²⁾ Postojinsko okrajno glavarstvo. Zemljepisni in zgodovinski opis. Spisali in izdali učitelji v okraji. V Postojini. Založil in tiskal R. Šeber. 1889. stran 41

skih predstav. Dramatično društvo je torej smelo rabiti gledališke prostore, izvzemši lože gledališkega zaklada, katere je dobival nemški vodja v porabo tudi za slovenske predstave, zaradi tega je imelo društvo vsako leto škode do 300 gld., nemškemu podjetniku pa iz tega ni izviral nikakeršen dobiček. Že leta 1869. in potem vsako leto je prosilo Dramatično društvo, naj mu deželni odbor ónih 13 lož, ki jih je imel gledališki zaklad, prepustí za slovenske predstave. Nemci itak niso zahajali k slovenskim predstavam, in svojih lož nemški najemniki, četudi so jih prosili Slovenci, niso hoteli dati za nobeden denar za slovenske predstave, takó da so bile lože pri slovenskih predstavah iz večine prazne. Kakó malo je bil deželni odbor naklonjen Dramatičnemu društvu, oziroma slovenskemu gledališču, vidi se iz tega, da je Dramatično društvo dolgih šest let zaman prosilo lož deželnega zaklada, zakaj šele 1874. leta je dovolil deželni odbor, da smé Dramatično društvo rabiti rečene lože pri slovenskih predstavah. S tem je doseglo društvo vsaj nekaj. (Konec prihodnjič.)

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Doleneč.

(Dalje.)

Nz Aucklanda smo napravili lep izlet v Rotoro h gorskim vrelcem. Vozili smo se po železnici mimo mnogih vasij in nekaterih ugaslih ognjenikov. V Merceru smo obedovali. Okolica je zeló pusta in žalostna. Senožéti pokriva ognjeniško kamenje; videli smo tudi nekaj čed ovâc in goveje živine. Pot nas je privêdel čez največjo reko Nove Zelandije, Waikato, ki je malone takó široka, kakor je naš Dunav. Waikato izvira v jezeru Tampo in se izliva v mórje na zapadnem obréžji Severnega otoka blizu mesta Aucklanda. Po nji plovejo tudi večje ladje, toda odkar gradé železnice in boljše ceste, izgubila je malone ves pomen. V Rangiriri, postaji pred Oxfordom, videli smo prve tetovirane Maorce, kateri so nam mimo drugega ponujali divjáčino. Ob 6. uri zvečer smo dospeli v Oxford, jako dolgočasen kraj. Nobenega drevesa ni videti,

travniki pa so polni ognjeniškega kamenja. Po večerji smo se odpravili na pot, zakaj hoteli smo iti péš v Rotoro. Ne krčmar, ne njega žena in ne vsi gôstje nas niso mogli pregovoriti, da bi se vender peljali ali jahali, češ, pot je dolg, nebó pa kaže na slabo vreme; šli smo. Ker je bilo od sile temná, prižgali smo svetilnico, vender smo jo skoro ugasili, zakaj nastopila je krasna zvezdnata noč. Predaleč bi me zavêdlo, ako bi popisoval, kakó smo hodili dalje in dalje, dokler nas ni končno preobladal spanec, da smo zaspali kár sredi velikega gozda.

Ob $1\frac{1}{2}$ 7 uri zjutraj smo se vzbudili, ali zeblo nas je, da smo kár trepetali po vsem telesi. Bilo nam je, kakor bi nas bil kdo do dobra pretepel; imeli smo pa še 12 angleških milj hodá. Ob 7. uri smo prišli iz gozda, in krasen prizor se nam je odprl. Pod nami se je razprostirala dolina z lepim jezerom, vse pa je razsvetljevalo vzhajajoče solnce. Prišedši iz gozda smo skoro dospeli do maorske vasí, kjer smo se ustavili in gledali Maorce, kateri so, ogrnjeni v volnene plahte — zjutraj namreč nosijo samó te — in s pipicami v ustih, čepeli sključeni okolo nas. Bilo je še 10 milj do Rotorne. Od tod drží nizdolu cesta, katera je bila še bolj na debelo posuta s peskom in prahom nego prejšnji dan. Solnce in prah sta bila že jako nadležna, in vedno počasneje smo korakali dalje. Ob $1\frac{1}{2}$ 10. uri smo stopili nekje v zasebno hišo, kjer nam je gospodinja prav prijazno postregla, s čimer je mogla. Ostalo nam je še $4\frac{1}{3}$ angleških milj do Rotorne, katero smo spoznali že od daleč po velikih parnih oblakih, vzhajajočih iz vročih vrelcev. Odkar smo stopili iz gozda, kazala je pokrajina povsem ognjeniški značaj; svet je bil valovit in z grmičevjem porasten. Ob 11. uri smo srečno prišli v Rotoro in stopili v hôtel. Z balkona smo imeli krasen razgled na jezero in na otok Mokaia ter na maorsko vás Ohinemutu, katera je v vzhajajoči hôtela. Majhna je, ima pa mnogo hôtelov za gôste, katerih prihaja dôkaj v ta čudoviti kraj. V nji smo našli Avstrijca iz Plzna, kateri se nam je takoj ponudil, da nas popóдне popelje v Vhakarewarewo, k najlepšemu gejruru Nove Zelandije. Prav radi smo vzprejeli to ponudbo in se po obedu précej odpeljali tjà, nekako poltretjo miljo daleč. Ondu smo morali plačati poltretji shilling vstopnine. Vsa ognjeniška zemlja je namreč svojina Maorcev. Angleži so jim prepustili ta svet z imenom Ring-district, t. j. district maorskega kralja, in prebivalci maorskih vasí, kateri so se tukaj ustanovili káj pridno, uporabljajo svoje pravice in zahtevajo precejšnje vstopnine. Vsa planjava vasí Vhakarewarewo je podobna ognjišču; iz vsake razpoke in luknje se kadi; pri vsakem koraku vidiš

gorke in vroče vrelce, takisto fumarole in solfatare. Ko smo hodili po ozki stezi, tedaj nam je, pod nogami vedno kipelo in cvrčalo; neizogibno je treba tukaj dobrega vodníka. Najzanimlivejši je véliki gejzir Boahutu, kateri deluje popóldne med 3. in 4. uro, ako pa ne takrat, brizga vodo drugi dan zjutraj. Vrela voda se dviga iz njega 15 m visoko. Z majhne višine je móči priti prav blizu vrelemu in hlapečemu steburu. Višina in grmovje okolo nje je prevlečeno s kremenom. Pod gejzirom teče hladni Creek, ki se meša z vrelo vodo gejzirovo in bruha časih blato, grmèč, kakor bi se razstrelil dinamit. Dalje je še drug manjši gejzir, kateri bruha vodo vsakih deset minut. Okolo gejzirov so napravili Maorci terase, ki se polagoma okremené in popolnoma pobelijo. Leta 1886. je bruhal ognjenik Tarawera in razdejal znamenito belo teraso Rotomahana. V vrelce pomakajo Maorci razne stvari ter jih za nekaj mesecev okremenenele potegnejo iz vrelca in prodajajo tujcem. Vodník nam je pokazal pravilno okroglo luknjo, ali bolje fumarolo, nad katero so nekdej kanibalski Maorci pekli vojne jetnike za svoje obede. V gorkih vrelcih, kateri se odlikujejo s čisto vodó, kopljejo se Maorci po večkrat na dan in si tudi kuhajo vse jedí.

Nazaj gredé smo šli v drugo maorsko vás Ohinemutu. Vás ni posebno velika; šteje nekaj stotin Maorcev in je zgrajena od lesá in ličja. Pri hišah je vhod navadno prav lepó okrašen z rezljaním lesom, katerega rezljajo Maorci samí; predstavlja pa ali filigransko delo ali malikovo glavo. Kakor vsa druga maorska vás, ima tudi Ohinemutu svojo Meeting-House. V nji se posvetujejo, potem pa napravijo za došle góste ležišča od slame. Tukaj je tudi katoliška cerkev za verne Maorce. Med tem rodóm so namreč zastopane vse vere; celó židje so med njimi. Precèj časa smo opazovali življenje v vási. Tú so igrali dečki in déklice obljubljeno igro »glava ali orel«, tam je sedela mati Maorka z dojenčkom in kadila iz pipe, ondu je zopet čepela maorska družina okolo sivega, popolnoma tetoviranega gospodarja, odetega v volneno plahto; na vrelci je kuhala gospodinja večerjo. Prav težko se je bilo ločiti lepega prizora.

Drugo jutro smo se napotili na vozu in nakonjih v vás Wai-o-tapu-Valley, 20 milj daleč. Jahali smo po žalostni, valoviti pokrajini, porásteni zgolj s praprotjo in travo. Nekoliko pred rečeno vasjó smo srečali več sto Maorcev — s prtljago so jahali k meetingu v Rotoro moški, ženske in otroci, celó dojenčke so nosili očetje s seboj. Pri vходу v vás nas je vzprejel vaški načelnik z nekaterimi drugimi možmí; plačali smo šest shillingov vstopnine in se zapisali v knjigo za tujce. Pot nas je vodil mimo nešteti fumarol in solfatar; prišli smo tudi

do jezera, iz katerega vedno vzhajajo pare (Champagne Lake). Voda takoj zavrè, ako vržeš nekoliko prstí vánjo. Blizu stojí nekaj maorskih koč, in načelnik nas je povabil, naj vstopimo in kàj prigriznemo. Stopili smo torej v kočo, prav lično zgrajeno od lesenih kolov in ličja; tlà so bila pokrita s spleteno slamo. Ko smo jedli, zbralo se je okolo nas mnogo Maorek in maorskih deklet; moški so šli malone vsi v Rotoro k shodu. Toliko da smo imeli dosti tobaka za vse. Skoro neverojetno je, koliko ženske pokadé; celó dojenčkom dadó večkrat cigareto v usta, da se izza mlada privadijo tobaku. Po obedu smo hodili še dalje po ognjeníškem svetu in prišli do velike, toda še nedovršene bele terase, po kateri teče voda iz Champagne Lake. Dalje smo prišli do rmenega jezera, h gejziru in do rmene terase. Tù je vodomèt majhnega potoka, ki je pormenil vse bližnje skale. Vodník nam je povedal, da je žvepleni cvet dober proti kašlju, in nas je zavêdel, da smo ga pokusili. Cvet je brezukusen. Dalje gredé smo prekoračili mali potok in prišli do galunovih skal, med katerimi je majhno jezero. Skale so nad 10 *m* visoke in navpične. Prišli smo do velikega modrega jezera in na konec svojega pota. Nazaj gredé smo plezali čez galunove skale in dospeli k drugemu modremu jezeru, Blue Lake. Jezero izmetava črno žveplo v podobi kroglic. Šli smo mimo mnogih lukenj in razpoklin, v katerih je vrelo tekoče črno blato; pri tem se delajo majhni blatni ognjeníki. Dospeli smo zopet do hiš in se potem vrnili v Rotoro. Dva Maorca sta nas spremljala na konji domóv. Jahači smo krenili s ceste na stezo in videli spotoma razne ognjeníške prikaze, med katerimi je bil najzanimljivejši blatni vulkan, podoban stožcu in visok 12 *m*. V žrelu, širokem 5 *m*, kuhalo se mu je črno blato in ko je padalo na tlà, delale so se lične cvetice. Veliko blatno bruhanje je vsak dan ob 10. uri zjutraj in mora biti velikansko, kar dokazuje vsa okolica, vprek pokrita z blatom.

Vožnja iz Rotorne nazaj v Oxford je bila uprav grozna. Cesta slaba, razvožena in toliko blata na nji, da so se konji udirali do kolen; dež je lil, noč je bila temna, da nismo videli niti koraka daleč. V vozu smo sedeli drug na drugem; noge smo imeli takó zgnečene, da se nismo mogli geniti; malone kàr otrpli smo na vsem telesí. Poleg vsega tega je puščala vozna streha, in ves čas je kapljala voda na nas. Časih smo prižgali svečo, da smo se nekoliko pogledali. Govoriti se ni ljubilo nikomur, spati tudi nismo mogli, ker se je voz preveč tresel. Večkrat smo obtičali v blatu. Ob 1. uri smo prišli do prve konjske postaje, kjer smo premenili konje. Nató smo prišli do prepadov, na katere smo mislili že vso vožnjo. Bali smo se nesreče,

zakaj voznik v silni temi niti ni videl prvih kónj; vender se nam ni pripetilo ničesar. Ob 6. uri smo dospeli v Oxford, popóldne ob 3. uri pa se vrnili v Auckland in na ladjo.

V ostalem času, kar smo ga še prebili v Aucklandu, zahajali smo pridno v okolico. Z Mont Edna, ugaslega ognjeníka za mestom, odpira se krasen razgled, zakaj ognjeník je popolnoma osamel, in zato se vidi z njega takó daleč, kolikor nesó očí. Vidi se vse mesto z lepim pristaniščem, katero primerjajo celó ónemu v Sydneyu, za mestom je mnogo lepih vrtov; na nasprotnem obrézji je kraj Devenport, in za tem sta dva ugasla ognjeníka, jeden s signalno postajo, drugi s trdnjavo. Ne daleč od Devenporta je precejšnje jezero. Auckland leží na ožini Houraki-zaliva; na ožine drugi stráni pa je precèj zane-marjena luka Manukan Harbour. Ob pristanišči je Onehunga, za Aucklandom največje mesto v tem distriktu. Auckland ima jako lepó pristanišče, ki se je sósebnó povzdignilo v novejšem času. Na Novi Zelandiji je prvo trgovsko mesto in skoro bode tudi stolno mesto. Sedaj je še največje mesto Dunedin, potem prideta Auckland in Wellington; druga mesta so: New Plymouth, Nelson, Napia. Auckland šteje okolo 30.000 prebivalcev, z okolico pa 60.000. Mesto je čisto in prijazno ter ima lepe ravne ulice. V vélikih ulicah je mnogo ličnih trgovskih hiš in bank. Med stolnim mestom in predmestji je v vélikih ulicah zgrajen tramvaj; razven tega je polno omnibusov, kateri so natlačeni zlasti zvečer, ko se vračajo delavci domóv.

Kar se tiče splošnega in zgodovinskega razmerja te otoške skupine, bodi omenjeno to-le: Novo Zelandijo sestavljajo, kakor znano, trije otoki, od katerih je Severni otok po Cookovem prelivu ločen od Južnega, in ta po prelivu Fouveaux od otoka Stewarta. Njih površina meri blizu 100.000 angleških kvadratnih milj, štejejo pa sedaj okolo 620.000 naseljencev, brez domačinov, katerih je blizu 42.000. Na zapadnem obrézji Južnega otoka so vzpóredno z obrézjem Južne Alpe, katere so na zapadni stráni proti morju zeló strme; na vzhodu so pa bolj ploščate in se končajo v visoko planoto. Alpe so precèj visoke, nekateri vrhovi so pokriti z večnim ledom in snegom. Najvišja gora je Mont Cook. Južno od Alp se razprostira daljše gorovje, sestavljeno večinoma od kristalinškega prakamenja. Posebnost tega obrézja je 13 prirodno lepih fjordov, kateri so si vzpóredni in 6 do 8 milj narazen. Najlepšim prištevajo Milford Sund, kjer smo se ustavili za nekaj časa. V notranjem otoku je mnogo lepih jezer. V obče ima otok dosti vode. Različni potoki — do reke jih narase le malo — izvirajo v Alpah in se na vzhodni stráni izlivajo v mórje. Severni otok

ni takó gorat in se razlikuje od južnega sósebnó v tem, da je ognjeníški. Na njem je še sedaj nekaj gorečih ognjeníkov, in sicer Mont Egmont, Tongariro, Tarawera in otok White. O ognjeníku Taraweri so mislili delj časa, da je že ugasnil, toda leta 1886. je razdejal in zasul vso okolico. Sredi otoka okolo jezera Tambo je otok najbolj ognjeníški. Tudi Severni otok ima mnogo rék in potokov, med katerimi je véliki tok Waikato največji. Živalstvo na Novi Zelandiji je dosti ubožnejše nego v Avstraliji, kar priča, da nista bila ta dva otoka nikoli jedna celina. Od sesalcev so tukaj samó podgane in psi, katere so prinesli Maorci, torej se tudi lahko zmatrajo za praživali na otoku. Podgane so priplavale z razbitih ladij. Več pa je ptic. Največje in najimenitnejše so bile moas in kiuri. Ta ptičja vrsta je izumrla, ker je bilo nje meso došlim Maorcem poglavitni živež. Potem so uvédli različne domače živali, katere so tukaj dobro uspevale. Veliki pašniki so jako pripravni za ovce in živinarstvo, katero se je zlasti v zadnjem času zeló povzdignilo. Nova Zelandija ima okolo 15 milijonov ovác, od katerih jih vsako leto nad milijon zakoljejo in pošljejo na Angléško. Prašiči so nekoliko podivjali in se preganjajo po gozdih. Tú je tudi mnogo srn in zajcev. Reke so imele v začetku le malo rib, nekaj jegulj in lososov. Domačini pa so povzdignili tudi ribárstvo in polové v velikih množinah postrvi in angleške losose. Da ni sesalcev, temu je baje vzrok kanibalstvo Maorcev.

Tudi kar se tiče rastlinstva, ubožna je Nova Zelandija precèj. Tajnocvetek je še največ. Čudno je tudi, da ni evkalipet, ki vendar na bližnji celini tvorijo velike gozde. Sedaj jih sadé, in uspevajo jim dobro. Znamenita pa so drevesa kaori, kota in rino. Iz prvih teče lepílo, katero potem okamenelo kopljejo in dobro uporabljajo. Sveže lepílo ni takó dobro in se uporablja večinoma za lišp. Phormium Tenas je rastlina, podobna aloji, iz katere pridelujejo precèj smolnato predivo. Maorci so pridelovali iz tega obleko, sedaj je pa angleška volna izpodrinila to predivo. Poljedelstvo je po nekod jako razvito, zakaj že Maorci so obdelovali zemljo. Plodna zemlja daje mnogo žita, zlasti ovsa, pšenice in ječmena. Zláto rudo so zasledili na mnogih krajih Severnega in Južnega otoka. Našli so pa tudi srebro, antimon, železo, premog in svinčeno rudo, toda ne dosti. Imenovati je treba še dragoceni zeleni kamen, katerega je na Južnem otoku prav obilo. Otok so odkrili Maorci in so bili tudi prvi prebivalci na njem. Iz stare zgodovine je znano samó toliko, da so prišli z drugih otokov na ta otok. Načelnik Ngahne je šel nekako pred štiriindvajestimi rodovi (520 let) z otoka Hawaiki, kateri pripada sandwichskemu otočju, da bi si poiskal drugih stanovalíšč.

Prišel je na Severni otok Nove Zelandije in našel primeren prostor za naselitev. Prvi Evropec, kateri je sèm prišel, bil je Tasman; poslal ga je batavski guvernêr, da bi odkril nove dežele. Dne 18. grudna 1642. leta se je usidral v Cookovem prelivu, da bi se preskrbel z živežem. Ali Maorci so ga napadli in toliko da ga niso ujeli in snedli. Njega pripovedovanje o kanibalskih Maorcih je bilo potem vzrok, da dolgih 127 let ni bilo nikogar na te otoke. Šele leta 1769. je prišel Cook na poti z otoka Tahiti zopet v Novo Zelandijo, odkril preliv, kateri je sedaj imenovan po njem, in se usidral v zalivu Tauranga. Osvojil si je zemljo v imeni angleške vlade in prišel potem še štirikrat sèm. Précej se je poprijaznil z domačini, ki so se pokazali za jako izobrazne in dostopne evropski omiki. Njih razvoj so zlasti spešili misionarji. Po posebni pogodbi, sklenjeni v Waitangi, izpremenila se je Nova Zelandija v angleško nasélbino, vendar je bilo treba še mnogo bojev z upornimi načelniki maorskih plemén, predno so leta 1871. Angleži popolnoma zavladali Novi Zelandiji. Leta 1876. je dobila nasélbina novo ustavo, po kateri se delí Nova Zelandija v 63 okrajev z municipalno upravo. Parlament z górenjo in spodnjo zbornico je v Wellingtonu.

V obče so Maorci lepi, dobrorasli in močni, ne manjši od Evropecev, bolj rjavkaste nego rjave polti in črnih ali rjavih lás. Tudi po svojem obrazu se bližajo evropski pasmi, ako se ne oziramo na debele ustnice. Niti gosto tetoviranje ne moti tega vtiska. Maorci so jako inteligentni, pa tudi dobrohotni in prijazni. Tetoviranje, ali kakor pravijo, moko, to je jedna izmed najznačilnejših navad tega národa, katera pa gine čimdalje bolj, zlasti odkar so se pokristjanili. Maorci mislijo, da je tetoviran obraz odločnejši in da imajo ženske lepó tetoviranega mladeniča dôkaj rajši. V prvih časih so se tetovirali zgolj s premimi črtami, katere so imenovali moko-kuri, in to še za Cooka, šele pozneje so rabili umetnejše črte. Navadno je zvršil to mučno delo duhovnik (tohunga). Najprej je načrtal obraz s črno barvo, potem ga je izrezaval. Ako ni bilo zrcala pri rokah, pogledal se je v čisti vodi. Rabilo se je to-le orodje: Uhi, ozek les, na čegar jednom konci je bila ostro nabrušena navpično pritrjena koščica. Pozneje so rabili namesto koščene konice jekleno. Ta ali tuki, to je bilo praprotno steblo, s katerim se je tolklo na les uhi, da je šel v kožo. Za operacijo je bila potrebna tudi barva ngarahu, katero so dobivali od sáj ogljenelega lesá nauri-smreke. Saje so potem v obliki drobnih kroglic nabirali in hranili na listji grma ti. Malo pred uporabo so poškopili kroglice s sokom ploda tupakihi. Popolni moko obseza obraz, sedálo in stegna do kolen. Operacija je

takó mučna in nevarna, da je ni móči zvršiti vse zajedno. Tetovirati se začnó z 18. leti, potem pa nadaljujejo v izvestnih rokih. Po operaciji zateče obraz in je nekaj časa uprav ostuden. V 10. – 12. dnéh se rane zacelé, in črte so temno-višnjeve. Ženske se tetovirajo z dvema ali tremi vodoravnimi črtami na ustnih in obradku. Operirajo se dvakrat, da so črte bolj črne, ker se jim zdí to najlepša dika ženskega spola. Risanje je zeló različno; niti dva nista tetovirana jednako; zató načelniki navadno namesto podpisa svoj obrazni narisek narišejo pod listíno. — V prejšnjih časih je bila med Maorci poligamija zeló razširjena; krščanska vera pa jo je odpravila, samó še nejeverni Maorci imajo po več ženâ. Navadno se omožé prav zgodaj. Bile so že matere z najstarejšimi leti. Otroški umori so za vojske prav pogosti; zlasti so pobijali déklice, da si prihranijo trud. Nezakonske otroke so skoraj vedno pobili. Maorci se vojskujejo s sulicami in kolmi, vendar imajo tudi že strelno orožje. Starodavno orožje nosijo dandanes samó še načelniki. Najznamenitejše orožje je palica od zelenega kamena, dolga 30—36 *cm*, široka 12—15 *cm* in na sredi do 2 *cm* debela. Ta palica je znamenje častí; jako jo čislajo kot žezlo domačih načelnikov; prehaja pa od róda do róda. Maorci imenujejo palico meri-meri, na spodnjem konci je zvrtna, ker jo nosijo na vrvi v rokah. Rabila je za branilno orožje, pa tudi, da so snemali kožo z glav vojnih jetnikov. Naredili so jo od velikega zelenega kamena, katerega so drgnili ob peščenec; ali ker je kamen jako trd, izumrla sta često dva rodova, predno je bila meri-meri dokončana. — Dandanes se Maorci sramujejo kanibalstva; odpravili so ga že pred 50—60 leti. V notranjem delu Južnega in na severnem delu Severnega otoka, kamor ne smé nihče priti nepozvan, bivajo Maorci še v precèj prvotnem stanu; bavijo se s poljedelstvom in živinarstvom. Značilne so obleke, katere si pletó ženske od prediva rastline *Phormium Tenas*. Bile so navadne odeje, sedaj so jih nadomestile s plašči, v katere se zavijajo zjutraj, da se jim pri kopeli ni treba slačiti in zopet oblačiti. Od prediva izdelavajo sedaj samó še pletenice. V krajih, kjer sem jaz hodil, bile so popolnoma evropski opravljene in so nosile uháne od brušenega zelenega kamena na črnem svilenem traku. Tudi prej obično pozdravljanje — drgnili so se namreč na konci nosá — opustili so in se pozdravljajo z besedo »tenakol«, ako je pozdravilo namenjeno jednemu človeku, s »tenakuru«, ako dvema, in »tenakutu«, ako več ljudem. Takó nas je poučeval načelnik iz Wai-o-tapu-Walley. Ženske so lépe, toda hitro odcvetó. Kadé pa vse jednako strastno: ženske in moški, dojenči in odrasleci. Ker je ljudstvo zeló razumno, morda bi se popolnoma civiliziralo,

toda žal, v zadnjih desetletjih so se takó udali pijančevanju, da njih moči pojemajo in da izumró. Sam sem se prepričal, ko je bila pri neki priliki vsa vás Ohinemutu pijana, od dojenčka do najslabšega starca. Sploh nosijo vsak novec v pivovárno. Mlajši rod že hodi v šolo in govori nekoliko angleški.

Po štirinajstdnevem bivanji v Aucklandu smo odšli dné 12. malega travna iz lepega pristanišča. Bila je nedelja. Ko smo se peljali mimo angleške eskadre, opravljali so ondu ravno službo božjo. Nedeljski mir je vladal povsod v pristanišči, in z admiralne ladje se je razlegalo malo melodijozno cerkveno petje angleških mornarjev. Ker smo imeli dobro sapo, vozili smo se naglo, in drugi dan nam je izginila kopnina izpred očíj. Namenjeni smo bili na otok Chatam, kjer se je hotel naš poveljnik ustaviti. Toda ko smo prišli do otoka, kazali so se oblaki, sapa je pihala močneje, in odpeljali smo se, ker nismo hoteli tičati v odprti luki na slabem sidrišči. Na severni strani smo se peljali mimo nizkih, precěj ravnih in z grmovjem porastenih otokov, kjer prebiva razven belih naseljencev še Maorcem sorodno pleme. Naša daljna vožnja je bila jako nemirna, neprestani viharji so nas zavračali na poti proti Magelhaensovemu prelivu, vendar smo se dné 14. vélikega travna, torej po skoro mesec dolgi vožnji, toliko približali Ameriki, da bi jo morali ugledati že prihodnjega dné. Veseli smo bedeli vso noč in čakali, da ugledamo novi svet; zajedno pa smo praznovali konec dolgočasne naše traversade!

(Dalje prihodnjič.)

Ponôči.

Prekrasna noč; mir veličasten
Čez svet vesoljni je razlit,
Na jasnega nebá modrini
Nebeških lučíj sije svit.

Po drevji lahko veter veje
Ljubkó se z listjem igrajoč —
Takó igra se s srcem mojim,
Moč tvoja, noč, preluba noč . . .

Za čustvom čustvo méni vstaja,
Budí svetál mi v duši dan,
Za čustvom čustvo mi odhaja
V mladenke daljni tihí stau . . .

I. Mlinarič.

skih predstav vodstvu nemškega gledališča osem dnij prej. Kakor vidimo, vrñili so se Zöllnerjevi časi. Slovenski dramatiki ni bilo pričakovati ničesar dobrega v starem deželñem gledališči. Dramatično društvo se ni držalo górenjega navodila, in zató ga je deželni odbor z dné 30. oktobra 1886. leta opozoril na pogodbo z ravnateljem Schulzem: »Bezüglich der für slovenische Vorstellungen reservierten Tage wird bestimmt, dass dieselben so rechtzeitig vom Dramatischen Verein im Einvernehmen mit dem Theaterdirector Julius Schulz dem Landesausschusse in Vorschlag zu bringen sein werden, auf dass der Landesausschuss dem Unternehmer dieselben stets 3 Tage vorher definitiv bezeichne, damit die Unternehmung in der Eintheilung des Repertoires nicht beirrt werde.«

To so bili prežalostni časi za slovensko gledališče! Toliko zaprek od vseh strani, takó malo naklonjenosti od nemških deželñih odborñikov, da mora človeka srce boleti. To bridko razmerje je trajalo do usodnega dné 17. februvarija 1887. leta, ko je pogorelo gledališče, v katerem niso Slovenci smeli igrati, kolikorkrat so želeli! Pogorele pa so tudi pravice nemških posestnikov lož.¹⁾ Nemško gledališče od ónega časa ni imelo pravega zavetišča v Ljubljani, Dramatično društvo pa se je preselilo v svojo staro čitalnico ljubljansko, kjer je prirejalo predstave do letos, ko se je preselilo v novo deželno gledališče. To je, takó vsaj upamo, namenjeno najprej slovenskemu národu v prosveto in slovenski dramatiki v prosep!

¹⁾ Posestniki lož v starem gledališči so hoteli svoje pravice do lož prenesti tudi v novo deželno gledališče. Deželni odbor jim ni priznal teh pravic, in zató so se obrñili do višjega upravnega sodišča, katero pa je stvar takó razsodilo, da posestniki lož, to so Nemci, ne morejo prenesti svojih pravic v novo deželno gledališče.

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Dolenc.

(Dalje.)

V. Magelhaensov preliv, Punta Arenas in Buenos Aires.

B zori dné 15. vélikega travna smo dospeli do vhoda v Magelhaensov preliv. Zjutraj ob 8. uri se nam je pri solñnem vzhodu razgrñil krasen razgled na velikanske goré, pokrite z veñnim snegom in ledom. Ker so se menjavali prizori takó hitro in je bil vsak veliçastnejši od prejšnjega, bili smo ves dan na krovu. Vožnja skozi preliv je precèj nevarna,

ker je ozek (meri 2—3 milje, največ 5—6 milj) in ima polno pečin in skal; tudi tok je precèj močan. Dosedaj še ni nobena država kàj žrtvovala, da bi se preliv izboljšal. Tù ni nobenih sidrokazov ni svetilnikov; mornar si mora pomagati zgolj z zemljevidi. Zató vozijo samó podnevi in ob lepem vremeni, ponôči pa se usidrajo kje v zalivu, kar pa ni kàj varno, ker so tlà slaba za sidro in ker močnejši veter ladjo lahko vrže na kopnino. Tudi razsajajo v prelivu takó zvaní »williwaw«, namreč plazovi, kateri se večkrat utrgajo na gorah in prideró v morje; prav takó pogostoma ovira ladje megla. Vender se vsak parnik rajši pelje skozi preliv nego okolo rta Horna. Prvič prihrani mnogo pota, drugič je pri rtu Hornu vedno slabo vreme. Od zapada proti vzhodu je móči rt obpluti, ker plava ladja z vetrom; ako pa hoče od vzhoda proti zapadu, kakor se je hotel peljati Ivan Orth, treba je pričakati vzhodnih vetrov, in še je velika nevarnost, da zdajci ne pride vihar od zapada. Pri jako lepem vremeni smo se peljali skozi preliv. Toplina ni bila posebno nizka, dasi je bilo pozimi; najmenj je bilo $+0.6^{\circ}$ C. Prvo noč smo prebili v zalivu Churuca, kamor smo prišli ob 3. uri popóldne. Tukaj so zapisane na tablicah mnoge ladje, katere so šle skozi zaliv. Tudi mi smo izpostavili tablico z imenom naše ladje. Zaliv Churuca je na otoku Desolation, čegar ime ni brez pomena; neobljuden je, skalovit in ima slabo rastlinstvo. Drugi dan ob 7. uri smo se peljali mimo mnogih lepih in velikih ledenikov; jeden je sezal kàr do preliva. Proti póldne se je prikazal čoln z nekaterimi čolnarji. Hitro smo se mu približali in spoznali domačine z Ognjeniških otokov. Kadarkoli ugledajo ladjo, pridejo, da si kàj izprosijo. Naš poveljnik jih je ukazal vzeti na ladjo, da bi jih fotografirali. V čolnu od lubja in ličja so bili štirji moški, dve ženski in jeden otrok. Moški so takoj splezali na ladjo; žensk pa je bilo bržkone sram, ker so bile gole, ali jim pa možjé niso dovolili na ladjo. Odeti so bili v živalske kože, s katerimi so pokrivali najobčutnejše dele telesa. Nekateri so imeli raztrgan jopič ali hlače, katere so si izprosili od mimo-idočih mornarjev; bili so gologlavi, dolge zamotane lasé pa so imeli povezane s travo. Nališpani so bili z majhnimi školjkami na usnjeni niti. Možjé so nas z znamenji prosili žganja in tobaka ter hoteli celó kože zamenjati za te stvari. Précej so zahtevali »maches« (vžigalic), katere so jim zeló dragocene, zakaj brez njih napravljajo ogenj samó takó, da drgnejo les ob les. Končno smo jih hoteli fotografirati. Lahko si je misliti, koliko je bilo truda, predno so bili združeni v skupino. Vedno je ta ali drug kam zbežal, ker niso védeli, kaj se jim godí. Napósled jim je pokazal častnik nekovo drugo fotografijo in jim raz-

ložil, da hočemo tudi od njih imeti táko sliko. To so umeli in so mirno zrlí v stroj. V odločilnem trenutku je vzdignil naš poveljnik prst, da bi jih posvaril k miru; oni so pa mislili, da morajo tudi dvigniti prste, in res so jih. Vesel smeh se je razlegal po ladji, in ves naš trud je bil zaman. Napósled smo jih venderle fotografirali, toda slika ni bila predobra, ker niso bili mirni. Precèj truda nas je stalo, predno smo jih zopet spravili v čoln. Ti domačini nikakor niso bili takó veliki in močni, kakor se pogostoma čita o prebivalcih Ognjeniških otokov, nego bili so majhni in švepasti. Vender so med njimi tudi zeló veliki in močni možjé, kakor smo se prepričali v Puntí Arenas. Njih pasma biva južno od Magelhaensovega preliva, zlasti na Ognjeniških otocih in na otoku Inks Islandu. Tam so podivjali daleč od vsake omike. Kanibalstvo je med njimi prestalo, težko pa da popolnoma. Živé ob lovu in ribarstvu, ako pa ne ujamejo ničesar, zadovoljni so tudi z mrhovino; mimo tega jedó surovo mesó. Hiš nimajo, ampak prebivajo v luknjah in jamah, katere si samí izkopljejo, če ne morejo dobiti prirodnih otlin. Od mraza ne trpé mnogo. Belcem in tujcem so sploh zeló nevarni. Pred nekoliko leti so zgradili misijonárji pri njih postajo in učé otroke branja in pisanja.

Dné 16. vélikega travna popóldne smo se odpeljali dalje proti Puntí Arenas. To mesto pripada z zapadnim obrežjem Južne Amerike republikí čilski. Ustanovili so ga Nemci, kateri so se semkaj izselili, da bi iskali zlatá. Ko so našli dragoceno rudo, prihajalo je čimdalje več pustolovcev iz vseh stranij. Tù so Čilci, Hrvatje, sploh mnogi Avstrijci, Angleži, Francozje, Nemci i. t. d. Čudili se nismo malo, ko smo stopili na kopnino in bili većinoma pozdravljeni v hrvaškem jeziku. Naseljenci so trgovci in krošnjárji, većinoma pa iščejo zlate rude, katero kopljejo severno od nasebine in na Ognjeniških otokih. Zemlje obdelujejo samó toliko, kolikor je potrebujejo. V Puntí Arenas je posadka iz Čila, katere general je zajedno guvernêr, takisto glavna postaja za misijonárje, Indijance in prebivalce Ognjeniških otokov. Okolica je ravna, zadi pa hribovita. Pred nekaj leti so našli v bližini premog in précej zgradili do premogovnikov parni tramvaj; ker se pa delo bržkone ni izplačalo, opustili so vse. V Puntí Arenas je bilo o našem dohodu precèj mrzlo; našli smo led. Omeniti je treba pri tej prilíki takó zvanih »gauchos« in pastirjev s pašnikov »pampas«. Sedla imajo lesena, pogrjnena z ovčjimi kožami, namesto stremen pa imajo dva velika lesena čevlja. Jahač nosi vedno lasos pri sebi, čegar jeden konec je pritrjen na sedlu, dalje debel jermen za bič in velike ostroge od železa.

Dné 20. vélikega travna smo se odpeljali po Magelhaensovemu prelivu. Zapadni del tega preliva ima ravno in peščeno obrežje brez vegetacije. Še isti dan ob 9. uri zvečer smo dospeli v atlantski ocean. Poveljnik je hotel iti skozi preliv Beagle k rtu Hornu in potem šele v Buenos Aires. Hotel je namreč pozvedovati po Ivanu Orthu. Ker mu je pa v Puntí Arenas guvernêr povedal, da se je čilska ekspedicija, odpravljena v ta namen, vrnila brez uspeha, odpeljali smo se proti severu. Ponôči od dné 22. do dné 23. smo ugledali falklandske otoke in se dné 23. vélikega travna zvečer usidrali v Port Albemarlú, kjer smo ostali štiri dni. Otoki so malone neobljudeni, samó na vzhodni stráni je naselbina Port Stanley, kjer biva tudi guvernêr. Za našega bivanja ni bilo ondu žive duše, bili smo torej gospodarji popolnoma tuji zemlji. Okolica nas ni vabila na večje izlete, ker smo si jo lahko ogledali z griča in ker je jako ubožna, brez drevja in grmovja. Rase po nji zgolj nizka trava. —

Dné 27. vélikega travna smo odpluli okolo falklandskih otokov proti ustju vélikega toka La Plata, kamor smo prispeli dné 7. ržénega cvéta. La Plata priválí mnogo blata in peska v morje, takó da tukaj ni kàj varno za ladje. Vso noč smo se prepeljavali na jednom kraju, drugo jutro pa smo najeli pilota in se odpeljali proti Buenos Aires. Dné 8. smo se peljali mimo mesta Montevidea. Ker se zaradi slabega vremena nismo mogli orijentirati, nasvetoval je pilot, naj se usidramo. Ob 5. uri popóldne smo se usidrali sredi mogočne rjavobarvene reke. Šele po dveh dneh smo se ustavili na sidrišči, 7—8 milj od mesta Buenos Aires. Zjutraj dné 11. ržénega cvéta smo se peljali skozi prekop v ladjedelnice. Po dolgotrajni vožnji, na kateri smo tudi nekoč zadeli, usidrali smo se poleg ključa. Prej so morali vsi večji parniki ostajati na sidrišči, 7—8 milj od mesta. Da je bilo to zeló neprikladno, to je jasno. Razpisali so veliko darilo za najboljši načrt novega pristanišča. Darilo je dobil španski inženér Madero. Vzporédno z obrežjem so sezidali jez in takó reko razdelili. V delu proti mestu so zgradili več basénov, kjer je prostora tudi največjim ladjam. Razven tega so izkopali prekop iz sidrišča v luko. Sedaj sta dva baséna dovršena, dva se pa še dodelata. Toda prav sedaj se je delo ustavilo, ker je angleški družbi pošel denar.

Buenos Aires je stolno mesto argentinske republike in šteje okolo 600.000 prebivalcev, večinoma Argentinecev, Špancev in Lahov. Tudi Nemcev je dosti; bavijo se s trgovino. Našo vlado zastopajo ministerski rezident in generalni konzul baron Salzberg, honoralni konzul Mihanovič in vicekonzul Mikulicz. Mesto je veliko, prostrano in pra-

vilno sezidano. Ulice imajo lesen tlak; žal, da so izmerjene preozko. Tu je mnogo lepih trgov in prostorov, okrašenih s spomeniki, sohami in vrtovi. Hiše so lepe in zgrajene v več nadstropij. Znamenito je stolno poslopje, velika stolna cerkev, sezidana v grškem zlogu, borza, gledališča, sósebnó za laške opere, in angleško gledališče. V ozkih ulicah je do pozne noči prav živahno. Po vseh ulicah teče tramvaj in proizvóčuje velik ropot; zakaj izprevodniki dajó znamenja z rogovi. Njim se pridružujejo še pobalini, ki jih izvrstno posnemajo. Mesto delé ulice, zgrajene pravokotno druga proti drugi, na več delov, také imenovane »quadre«. Na vsakem križišči stojí stražár. Buenos Aires ima mnogo bogatih rodbin, večinoma španskih in argentinskih; še več pa ljudij, ki si od danes do jutri prosijo vsakdanjega kruha. Zlasti takrat, ko smo bili mi v mestu in je bila denarna kriza, bilo je na tisoče in tisoče postopačev.

Četrť ure po železnici od Buenos Aires stojí na ustji vélike reke mesto La Plata, katero je sezidala vlada pred sedmimi ali osmimi leti. Stalo je ogromno denarja. Vlada pa le ni dosegla, kar je hotela, da bi se namreč več rodbin preselilo v novo mesto in da bi se také odvrnil vstanek. Razven uradnikov, kateri so morali v La Plata, preselil se ni nihče, také da so prelepe palače in hiše sedaj kár prazne. Mesto je sezidano za kakih 50.000 prebivalcev. V njem je velik muzej, lepa zbirka prastarih živalij, sósebnó pasancev. Ulice so široke in se sečejo pravokotno. Hiše so večinoma jednonadstropne. Med njimi so raztresena javna poslopja, bogato okrašena z balkoni in kupolami. Kolodvor je nekamo podoben tržaškemu. Železnica v Buenos Aires drží preko také zvanih »pampas«, kjer živé tudi srne in noji. Lové jih káj radi in sicer na konjih, oboroženi s puškami in samokresi. Divjačino zasledujejo, dokler ne onemore, ali dokler je smrtni strel ne reši zadnjih naporov. Gauchos lové z običnimi »bolas«, to so močni jermeni, na katerih so pritrjene svinčene krogle. Bolas mečejo prav dobro, ali ubijejo žival, ali pa se ji jermen zamotá med noge, da pade. Južnoameriški noj je zeló obljubljena divjačina; ker ga je težko ujeti, zató je lovcu velika čast, kadar ga venderle zasači.

Ko smo bili v Buenos Aires, upor še ni bil končan. Ljudstvo z novoizvoljenim predsednikom dr. Pellegrinijem ni bilo zadovoljno in bivši predsednik-namestnik, general Mitre, imel je mnogo pristašev. Dné 9. ržénega cvéta so se bali velikih izgredov. Takrat so namreč slavili združitev argentinske republike, vender je minil dan precěj mirno. Slavnosti so se udeležile vse tuje vojne ladje, kar jih je bilo v pristanišči. Že na predvečer so priredili nasprotniki dr. Pellegriniju mačjo

godbo. Predsednik je prišel pred vrata in jih je odločno zavrnil; nató so odšli. Drugi dan so bili na vseh oglih predsednik in njega ministri naslikani z živalskimi glavami in dolgimi repi, predsednik pa je imel oslovski obraz. Na slavnostni dan je bila služba božja v stolni cerkvi, potem pa se je vršil pred stolnim poslopjem vojaški ogled. Ko se je predsednik prikazal na balkonu, začelo je ljudstvo zvižgati; drugih izgredov pa ni bilo.

Dné 18. malega srpana je sklenil naš poveljnik odpluti. Ker je bila pa voda prenizka, morali smo odhod odlagati od dné do dné. Najneprijetneje nam je bilo za denar. Zamenjati smo ga morali z argentinskim; ker pa tega ne vzprejemajo nikjer drugjé, morali smo vsak večer vse zapraviti. Dné 20. se je voda dvignila, in poveljnik je ukazal odpluti. Toda ko smo iz teška prišli iz mesta, tedaj je voda zopet upadla, in ustaviti smo se morali. Šele dné 23. se je dvignila, in srečno smo dospeli v sidrišče. Tù smo se zopet usidrali, da smo dočakali čolne, katere so vlekli parniki za nami. Drugi dan smo odpluli po La Plati proti ustju in se zvečer usidrali pred mestom Montevideom. Odšli smo pa že drugi dan, in zopet se je pričelo jednolično pomorsko življenje, katero je trajalo mesec dnij na daljnem poti proti Sv. Heleni.

VI. Sv. Helena, Ascension in Porto Grande.

Gorati otok Sv. Helene je okolo 9 morskih milj dolg in 5 milj širok, po nekod jako strm in ima jedino pristanišče pri mestu Jamestownu. Angleži so imeli svojega nasprotnika res v kletki, kamor drži samó jeden pot. Različna čustva so nas obhajala, ko smo se bližali temu otoku. Že nekaj dnij smo govorili zgolj o slavnem jetniku, ki je sklenil na njem viharo življenje svoje. Popóldne ob 4. uri smo se usidrali pred Jamestownom, ki šteje nekaj tisoč prebivalcev. Večinoma so potomci zamorcev; belih družin je malo. Razven tega je tukaj precejšnja angleška posadka, razdeljena po različnih trdnjavah. Nje poveljnik je zajedno guverner na otoku. Mesto je proti morju zavarovano z jarkom in zidom. Tudi gorski vrhovi nad mestom so utrjeni. Otok je svojina Angležev in je sploh v vojaškem oziru zeló imeniten, zakaj ob vojski daleč od domačega obrežja se zatečejo ladje lahko sèm in se preskrbé s premogom in živežem. Iz mesta smo se napotili proti Longwoodu, nekako 4—5 angleških milj od Jamestowna. Pot je po dolini precèj strm in drži mimo prvega stanovanja Napoleonovega. Sedaj je tam snažna lesena hiša sredi košatega drevja; trgovec iz mesta prebiva v nji. V tem kraji se je zdel Napoleon Ang-

ležem premalo varen, ker so ga skoro odvédli dalje. Po jednourni hoji smo dospeli v Longwood. Na levi stráni je globoka dolina, kjer je v senci nekaj pinij, grob Napoleona I. Tukaj je bil njega najljubši prostor in konec njegovih izprehajališč. Imeli so toliko časti, da so ga semkaj položili k zadnjemu počitku. Grob je precèj preprost. Čézenj so položili kamenito ploščo in jo obkolili z zeleno ograjo, ob nji pa so zasadili nekaj pinij in vse skupaj zagradili z lesom. Ta prostor so kupili Napoleonovi sorodniki in ga oskrbujejo. V zagrajenem prostoru je studenec, katerega je našel Napoleon. V leseni koči je knjiga za tujce, kamor smo se vsi vpisali. Od tod smo se napotili k hiši možá velikana. Sedaj je zopet popravljena, prej pa je rabila krčmarju za klet. V nji prebiva francoska rodbina, ki jo oskrbuje. Hiša je precèj velika in ima vse sobe za imovito pohištvo. V sobi, kjer je Napoleon umrl, postavljeno je njega poprsje, povzeto na smrtni postelji. Dalje je soba za biljard, spalna soba, kopalna soba; največja soba pa je knjižnica. Okolo hiše je vrt, katerega je Napoleon obdeloval kàr najskrbneje.

Popóldne ob 5. uri smo odšli z otoka Sv. Helene in odpluli proti Sv. Ascensionu. Vožnja do Ascensiona je trajala šest dnij. Imeli smo vedno lepo jasno vreme; vozili smo 5—6 milj na uro. Čimdalje bolj je bilo vroče, in dné 1. vélikega srpana smo zopet oblekli poletne obleke. Toplomer je kazal 25° C. Dné 1. vélikega srpana smo ugledali Sv. Ascension, ker pa do večera nismo mogli priti do njega, križali smo vso noč in se šele drugi dan usidrali pred mestom Georgetownom. Nekateri částniki bi se bili radi prepeljali na kopnino, toda zaradi prenemirnega morja niso mogli nánjo. Po obedu so še nekateri gospodje poskusili na zemljo, in res se jim je posrečilo. Potem pa je bila vožnja na kopnino prepovedana, in zadovoljni smo morali biti z razgledom raz krov. Otok je manjši od Sv. Helene in mnogo siromašnejši. Da je ognjeniški, spozná se na prvi pogled po rdečkasti barvi stožkovitih gorá. Vse je ugaslo. Otok je svojina Angležev, kateri imajo na njem majhno posadko; razven te ne biva na otoku nihče, ker so Angleži zaradi nedostatnega živeža prepovedali vsako naselitev. Mesto Georgetown ima nekaj hiš in skladišč. Živež pa morajo dovažati, ker ga na otoku ne pridelajo skoraj nič. Vender zahajajo angleški částniki radi na otok, sósebnno mladoporočeni, da v miru prebijejo prvi čas svojega zakona. Zanimljivo je, da se ikré na otoku velike želve. Lové jih takó, da skočijo iz zasede nánje in jih obrnejo na hrbet, potem pa jih prenesó v posebne ribnike. Vse to je v rokah angleške posadke, ki strogo pazi na to, da se živali ne

prepodé. Ladje, katere privêde pot mimo Georgetowna, prav zató angleške razstave niti ne pozdravljajo s strelí. Zató pa dobí vsaka bojna ladja želvo v dar. Tudi nam so darovali jedno, tehtala je 8 angleških stotov. Drugi dan smo jo zaklali, in ves štab je imel izvrstno želvino juho. Čepinjo in kostí smo spravili za dunajski dvorni muzej. Želva je imela sto let, bila je pa takó trdnega življenja, da je še drugo jutro, ko smo jo zaklali — prerezali smo ji srce — silno bila okolo sebe.

Popóldne ob 5. uri dné 2. vélikega srpana smo odpluli dalje. Vožnja od Sv. Ascensiona do Sv. Vincenta, 1600—1700 morskih milj dolga, trajala je 16 dnij. Grozno nas je nadlegovala vročina, takó da nam v carréji kár ni bilo živeti. Od Sv. Ascensiona smo se hitro bližali ravníku, katerega smo prevozili dné 7. vélikega srpana ob 10¹/₄ ure zvečer, 20° zapadne dolžine. Takó smo se ločili južne poloble kjer smo prebili 10¹/₂ meseca.

Dné 15. vélikega srpana ponóči smo se peljali mimo otoka Tago, kateri je najjužnejši otok capverdski skupini. Ponóči od dné 16. na 17. smo prišli blizu otoka Sv. Vincenta in se prihodnjega dné peljali v prekop med otokoma Sv. Vincentom in Sv. Antonijem. Šest dnij smo potem ostali v Portu Grande, glavnem mestu na Sv. Vincentu. Mesto je sezidano na prekopu med obema omenjenima otokoma, katera pripadata capverdski skupini. Vsa skupina je ognjeniškega izvora. Sv. Vincent je gorat; gore se odlikujejo z ostrimi vrhovi in zarezi. Otok je malone brez rastlinstva, in živež morajo večinoma dovažati z bližnjega rodovitega otoka Sv. Antonija. Porto Grande šteje nekaj tisoč prebivalcev, večinoma Kreolcev in zamorcev. Maloštevilne bele rodbine se bavijo s trgovino. Jedino zabavišče za večer je bil takózvan »passia tempo«, kjer so se uprizorili národní plesi. Navadno so bile ondu zbrane vse črne lepotice iz mesta. To zabavišče smo si ogledali jedenkrat in dosti smo ga imeli.

Dné 24. vélikega srpana smo odpluli proti mestu Puntí Delgada na Azorih, kamor smo pa zaradi neugodnih vetrov dospeli šele dné 16. vinotoka.

(Konec prihodnjič.)

Okolo svetá.

Potopisne črtice. Spisal A. Dolenc.

(Konec.)

VII. Punta Delgada, Madejra in pot v domovino.

Punta Delgada je največje mesto na Sv. Miguelu v azorski skupini. Otok je vulkanskega izvira, sicer pa lep in ima tudi dobro rastlinstvo. Prebivalci ga pridno obdelujejo; glavni pridelek je turšica, katero sejejo po vsem otoku. Tudi je precěj obljuden in ima mnogo večjih krajev, n. pr. Ribeira grande in Villa franca. Prebivalci so večinoma Portugalci, ki pa imajo tukaj daleč od domovine svoje posebne šege in navade ter govore slabo portugalsko narečje. Kolikor smo jih spoznali za kratkega bivanja na otoku, slabotni so nekamo in v obče nimajo óne zdrave rdečice na lici. Ženske iz nižjih slojev nosijo v mestu višnjeve plašče z veliko kukuljo od jednakega blagá, s katero si pokrivajo glavo. Lepi obraz je malone popolnoma zakrit, le skozi majhno odprtino je móči spoznati fizijognomijo. Moška noša nima ničesar nenavadnega. Imajo dvoje pokrival za glavo. Prvo je podobno čepici z zeló velikim zakriljem in z veliko ruto, da je tilnik zavarovan proti solncu. Drugo pa je čepica s čopom. Za tovarne živali imajo zlasti voli; za manjše tovore pa ovce, mezge in osle, katere tudi rabijo za ježo. Voz za voli je lesen in dvokolesen. Navadno so pri vozu štirje voli in dva gonjača; prvi hodi ob volih, drugi pred njimi. V roki imata dolg drog, kateri je na obeh stranéh obit z rogovi, na jedni strani pa ima še železen žebelj, s katerim neusmiljeno drezajo trmoglave živali. Prebivalci ne hodijo radi péš, nego največ jahajo. Za ježo jim rabi jako pripravno sedlo, zloženo od dveh lesenih zvezanih križev, na katerih imajo mnogo odej in blazin, takó da sedé prav mehko. Ker jahajo navadno počasi, zató je sedlo izvrstno; kadar pa žival količkaj steče, pretreseš se prav takó kakor na vsakem drugem sedlu.

Punta Delgada šteje okolo 20.000 prebivalcev, večinoma Portugalcev, ima lepo léžo in je tudi precěj čisto. Hiše so ponajveč zgrajene v jedno nadstropje in imajo več balkonov. Cerkve nimajo visokih zvonikov kakor pri nas, najbrže ne zaradi pogostih zemeljskih potresov. Znamenitostij ni skoro nobenih, vrtovi so pa res lepi in imajo mnoge podzemeljske, lepo urejene oline.

Za svojega bivanja v Punto Delgadi smo napravili nekatere izlete, izmed katerih bodi omenjen óni v toplice Furnas in na ognjeník Caldeira di siette cidades. Velikanski ugasli ognjeník je na zapadni stráni otoka, okolo 10—12 morskih milj od mesta. Po dveurni vožnji dospeš do vasi Feteira, na vznožji ognjenikovega žrela, odkoder je treba na mezgih jahati vkreber. Žrelo je kakor vsako drugo okroglo in ima v premeru poltretjo morsko miljo. Zunaj je porasteno s pra protjo in nizkim grmovjem, notri pa razven na severu z lepim gozdom. V žrelu sta dve lepi modri občujoči jezera: Lago grande in Lago Azul. Dalje je v žrelu vas s precěj raztresenimi hišami. V velikem žrelu so še druga manjša žrela, ki imajo takisto jezera.

Zupustivši Punto Delgado, dospeli smo dné 30. vinotoka do Madejre. Otok se kaže od morja jako strm; južna brežina je nekoliko obdelana, nekoliko pa rase po nji resje. Na vsi brežini so raztresene hiše, in samó na konci dolin ali zarez je več celokupnih vasij. Peljali smo se okolo rta, in pred nami se je odprl krasen zaliv Funchal. Pozdravili smo portugalsko zastavo z 21 streli in se potem usidrali. — Madejra, »the Ocean Flewer« (cvetica oceana, sevéda samo atlantskega, zakaj mični, tropiški vegetaciji drugih otokov se dá njega vegetacija komaj primerjati), otok je okolo 8 zemljepisnih milj dolg in 3 širok, precěj gorat, jako razpočen in ima veliko dolin. Zató je njega figuracijo težko popisati in skoro se je treba ravnati po Kolumbovem receptu, ko ga je kraljica Izabela vprašala, kakšne podobe je otok Jamaika. Kolumb ga ji ni mogel popisati z besedo in ji je predložil zmečkan popir. Prav taka je Madejra. Ko so prišli prvi ljudje na otok, bil je še porasten z velikim gozdom, in zató so ga imenovali Madejra, t. j. v portugalskem jeziku »les«. Da bi otok lože obdelovali, zažgali so gozd. Bili so pa takó neoprezni, da ni zgorel samó ves les, ampak da je trpela tudi zemlja, ker je bila izpostavljena sapi in solnčnim žarkom ter ni bilo potrebne vlage, katero sedaj umetno dovajajo po prekopih. Velik del otoka je sedaj nerodovit. Na Madejri je bilo mnogo tvornic za sladkor, s katerim so v prejšnjih časih lahko zakladali vso Portugalsko. Toda ko so pozneje v Zapadni Indiji in Braziliji pridelovali sladkor ceneje, prestale so na Madejri malone vse tvornice. Šele v novejšem času, ko je vinska trta zbolela, zopet obdelujejo sladkorni trst. Vinsko trto so neki prinesli na otok jezuitje iz Kandije. Vina so pridelovali jako mnogo, takó da je bilo kaj cenó, toda ker niso primerno obdelovali vinogradov in je napósled trtna bolezen leta 1852. pokončala do malega vse vinograde, bili so ubogi prebivalci brez zaslužka. Tedanji ameriški konzul se jih je usmilil in je

uvêdel ameriško trto, ki uspeva sedaj jako dobro. Zaradi milega podnebja je otok čislano zdravišče za bolezni na prsih. Sezidali so mnogo bólnic, kjer je življenje zeló po ceni, takó da se lahko zdravijo tudi ubožni ljudje. Vsako leto je prišlo mnogo tujcev na otok, nekoliko zaradi zdravja, nekoliko da so zimo prijetno prebili. Ko je pa leta 1857. razsajala grozna kolera in pobrala več tisoč ljudij, dôkaj let ni bilo nobenega tujca na otok. Umeje se, da se vzpričo vsega tega žalostnega razmerja Madejra ni mogla dovòlj razvijati. V obče pa je na otoku promet z ladjami precèj živahen. Ladje prihajajo, da se oskrbé s premogom in živežem ter zamenjujejo pridelke in izdelke. Prebivalci so delavni in živé jako oskromno; samó da si natlačijo želodec s krompirjem, in zadovoljni so. V gorskih vaséh pa je velika beda. Gorjanci prebivajo v slamnatih kočah, zgrajenih na kolih. Ljudstvo na Madejri je dosti slabotno, malone švepasto; malokje sem videl toliko švepastih prosjakov kakor baš tukaj. Mislijo, da izvira to iz njih pokoljenja. Prvi naseljenci so bili namreč večinoma kaznjenci, kateri so se pozneje pomešali z zamorskimi sužnji iz Afrike. Sedaj ni več črncev na otoku. Noša domačinov, to je gorjancev (ki pa le malokdaj prihajajo v mesto in so torej malo olikani) preprosta je zeló, ker nosijo zaradi svojega siromaštva zgolj ponošene obleke; vender so morali nekdam imeti svojo nošo, dasi je bila bržkone ubožna. Nosili so neki kratke hlače do kolen, srajco in lanen jopič. Glavo so pokrivali s takó zvanimi »carapuçami«, to so bile višnjeve čepice, rdeče podložene, s 3—4 *cm* visokim pokončnim čopom. Da bi jih nosili, nisem videl, prodajali pa so jih v Funchalu kot nekovo posebnost. — V Funchalu in takisto po vsem otoku so ceste tlakane z ostrimi kamni, kateri zeló ovirajo hojo. Ker so ulice amfiteatralno zidanega mesta in ceste goratega otoka zeló strme in težavne, prebivalci kàj radi jašejo tudi v manjše razdalje. Funchal je največje mesto na otoku in šteje okolo 20—25.000 prebivalcev, večinoma Portugalcev. Zgrajeno je v zalivu jednakega imena na strmem obrežji, ponajveč ob vznožji gorovja. Druge zasebne hiše z dehtečimi vrtovi so amfiteatralno razdeljene v ozadji. Lep je pogled na gorovje v ozadji, kjer je med drevjem vse polno hiš in poslopij, na vrhu 570 *m* visokega hriba pa velika dvostolpna cerkev »Nassa Senhora de Monte«. Ulice se križem križajo in so ozke, toda čiste. Précej za prvo vrsto hiš je izprehajališče, zraven njega pa lep javen vrt z orjaškimi palmami. Čudno, da portugalska vlada ničesar ne storí za izboljšanje ladjarskega prometa. Pred mestom je popolnoma odprto sidrišče, kjer so ladje do cela nezavarovane proti vetru. Zaradi pogostih neviht je promet s kopnino jako

težaven, pogostoma celó nemožen, za ladje pa je nevarno, da jih vihar ne vrže na zemljo aii da ne izgubé sidra. Zató je funchalsko sidrišče jako razvpito. V novejšem času so sezidali majhen ključ za čolne, toda tudi ta je neprikladen. Za vožnjo z ladij na kopnino imajo posebne čolne, ki se lahko vozijo po kipečih valovih. Zató smo najeli dva čolna, katera sta se ves dan vozila med »Sajido« in kopnino. Približali smo se obrežju in videli kipeče valove, kateri so se razbijali na obrežji; kakó priti na kopnino, ne da bi se zmočili ali zvrnili? Prišli smo do zidú. Počasi in oprezno smo obrnili čoln, da smo bili z zadnjim delom obrnjeni proti zemlji. Pričakovali smo ugodnega trenutka. Počasi se je valil val proti nam; zdajci nas je dvignil, in že smo bili na kopnini. Dva možá sta ondu prijela čoln in ga pridržala. Sedaj je bilo treba urno skočiti iz čolna, zakaj prihodnji val že potegne čoln zopet v morje. Počasnejši ljudje se dadó v čolnu potegniti na zemljo z volmí.

Prišedši v mesto, videli smo resnično čuden prizor. Poléti vožnja na sanéh! Tukaj namreč nimajo vóz, temveč le saní, v katere sta vprežena dva močna vola. Vse ceste so, kakor že rečeno, temu primerno tlakane, in kameni so tudi primerno zbrušeni. Spotoma smo videli také zvane palankin-nosače. Tukaj namreč prenašajo bolnike v visečih posteljah, privezanih na kolu, katerega nosita dva možá. Ako bi bilo to na Kitajskem ali v Japanu, bil bi prizor prav prijeten; tukaj pa je žalosten, zakaj bolnik ne more drugače pod milo nebó. Z najetim voditeljem smo korakali po ozkih ulicah in zdrsnili malone pri vsakem koraku. Tù nam je udaril vinski duh v nos. Stoj! Čudno bi bilo, ako bi v Madejri ne pokusili žlahtnega vina. Stopili smo v veliko klet in se poživili. Dalje smo prišli iz ravnih ulic, in ceste so se dvigale v kotu 27 - 30°. Po strmeh poti in opolzlem tlaku hoditi, to ni ravno šala. Prišli smo precěj visoko nad morsko gladino in imeli krasen razgled po mestu in zalivu. Solnce je že zahajalo, zató smo hoteli zopet počasi v mesto. Toda zakaj počasi, ko je človek lahko zdajci doli! Prišli smo do strmih ulic, kjer je bilo polno ročnih sanij. Za shilling se pelješ v mesto. Saní so majhne, spletene in imajo naslanjalo. Vsake saní spremljata dva možá. Potisnila sta saní, in skoro smo se peljali nizdolu jako hitro. Oba možá imata v rokah vrv, katera je spredi na desni in levi stráni pritrjena na saní, in dajeta saném pravo mer.

Dné 3. listopada smo šli iz Funchala. Do Gibraltarja smo imeli okolo 500 morskih milj, za katere smo potrebovali 8 dnij, ker je bilo vreme precěj neugodno. Dné 10. listopada popóldne smo zopet ugedali suho zemljo, marokansko obrežje, in se prihodnji dan peljali

skozi gibraltarski preliv. Okolo 10. ure smo se usidrali pred mestom Tangerjem v Maroku. Mesto kaže popolnoma orientalski obraz, ima bele hišice s ploščatimi strehami, obkoljeno pa je z zidom in se razprostira v polkrogu navzgor od morja. Zanimljivo je njega poulično življenje, zlasti na sejmu z velblodi, kjer tudi karavane odlagajo svoje blagó. Dne 13. listopada smo odpluli proti Gibraltarju, na drugi strani od Tangerja. Isti večer še smo se usidrali na španskih tleh pred mestom Algesiris. To je bilo prej ubožno ribarsko mesto, v zadnjih časih pa se je po trgovini jako povzdignilo, takó da šteje sedaj že okolo 15.000 prebivalcev. Ceste so tlakane s kamenci, hiše so večinoma nizke, jednonadstropne in prijazne. Mesto ima tudi lepa senčnata šetališča in veliko areno za boj z biki, zidano po vzgledu starih grških amfiteatrov, seveda z upravo, kakeršne potrebuje taka arena. Zlasti je omeniti različnih plotov, za katere se skrivajo pikadorji. Prostor za gledalce je precejšen, na sredi pa je prazen prostor za boj. Na strani so vrata, kjer prihajajo borilci, in zraven je kletka za bika. Predno se začne predstava, nastopijo vsi udeleženci boja. Sprede stopa matador, in za njim prihajajo pikadorji péš in na konjih. Izprevod je krasen, ker so vsi oblečeni v lepe národne noše, kaj obilo okrašene z zlatom in srebrom. Ko se je pokazal ves izprevod in so navzočni gledalci navdušeno, kakor jim je navada, vzprejeli matadorja, izgine zopet iz prevoda tja, od koder je prišel. Sedaj se odpró vrata, in skokoma pridreví bik v areno, često pa tudi prikoraka prav leno. Sedaj pridejo péš pikadorji in ga dražijo z različnimi stvarmi, zlasti s sulicami in z rdečimi rutami. Tudi mu zabadajo goreče plamenice v mesó. Zver zdivjá, in gorjé njemu, kogar zasačil! Za pikadorji-pešci nastopijo pikadorji na konjih. Bik, krvavèč iz tisoč majhnih ran, bega po areni in večkrat nasadí konja na roge ter ga ukončá. Ker je to Špancu izredna zabava, navdušen je takó, da meče klobuke svojih sosedov v areno, svojega pa trdno drží na glavi. Ko so nekaj ubitih kónj potegnili iz arene, pride glavna točka: matador mora bika ubiti. Matador pride péš, opremljen z rdečo ruto in dolgim bodalom. Seveda mora biti že zeló spreten, da proti sebi dirjajočega bika précej z bodalom pogodí v srce. Ako izgreší, mora bodalo zopet dobiti v roke, če je ostalo v bikovi koži; zakaj pokončati ga smé samó z enim bodalcem. Poleg vsega tega pa ga ljudstvo smeší in mu zvižga, dokler ne ubije razljučene živali.

Dne 16. listopada smo se preselili v Gibraltar, da bi se tukaj preskrbeli z vsemi potrebščinami. Pristanišče je le malo obiskano; mimoídoče ladje se usidrajo samó zató, da se založé s premogom ali

drugimi stvarmi, potem pa nadaljujejo vožnjo. Mesto se razprostira poleg obrežja, pa tudi navzgor po hribu. Za njim se dviga precejšnja gora, katera pa se vidi dosti višja, ker je sama. Po vsi pravici je vredna imena »ognjeniška«; zakaj ako bi pokali vsi topovi, kar jih krije, bil bi to uprav grozen ognjenik. Da so topove in tudi posadko zavarovali tujih krogel, porabili so Angleži vse luknje in predore v skali, naredili pa tudi nekaj umetnih. Mesto Gibraltar je proti morju in španski meji utrjeno z močnim zidom. Vánje prideš skozi vrata, katera pa so odprta samó podnevi. Notranje mesto je zeló čisto, toda tesno. Prebivalci so večinoma Angleži in Španci; vender vidiš tudi mnogo jutrovcev in Marokancev. Poslednji imajo zlasti orientne bazarje. Angleško posestvo obseza le majhen kos zemlje. Med špansko in angleško zemljo je nekaj sto metrov širok peščen nevtralen svet.

Iz Gibraltarja bi morali po prvotnem načrtu v Palermo in potem v Pulj. Toda ni nam bilo usojeno priti v domovino takó skoro. Dobili smo povelje, da moramo v Smirno, kjer se bomo kadetje prebarkali na jaderno eskadro, ki pride do konca grudna takisto v rečeno mesto. Ta novica ni bila káj vesela, toda pomagati si nismo mogli. Dné 20. listopada smo odpluli proti Smirni. Ker smo se malone ves čas okolo svetá vozili zgolj z jadri, hoteli smo tudi na poslednji vožnji ostati Eolu zvesti, in smo takoj razpeli vsa jadra. Toda sapa nam ni bila ugodna, takó da smo krenili od nje. Isti večer še smo prišli pred Ceuto na afriškem obrežji, prihodnjega dné pa smo se zopet približali lepemu španskemu obrežju in se usidrali pred Marbello. Zaradi neugodnih vetrov smo potem le počasi nadaljevali svojo vožnjo in prišli dné 2. grudna šele do otokov zapadno od Sicilije. Razven v mestu Sciacca se nismo ustavili nikjer. Omeniti hočem samó še ónega dné, katerega smo na vožnji proti Smirni križali svoj pot, ko smo se odpeljali iz domovine:

Bil je dan 13. grudna 1891. leta.

